

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Jaroslava DOČKALOVÁ

Vybrané geopolitické aspekty konfliktu v Súdánu

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Olomouc 2014

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo): Jaroslava Dočkalová (R11570)

Studijní obor: Učitelství geografie pro SŠ (kombinace Z-Hi)

Název práce: Vybrané politickogeografické aspekty konfliktu v Súdánu

Title of thesis: Selected political geographical aspects of conflict in Sudan

Vedoucí práce: RNDr. Fňukal Miloš, Ph.d.

Rozsah práce: 67 stran, volné přílohy – 1CD

Abstrakt: Bakalářská práce je analýzou politickogeografických aspektů súdánského konfliktu od roku 1956 s důrazem na proces oddělení jižní části země. Bakalářská práce se zabývá politickým vývojem konfliktu, jihosúdánskými separatistickými skupinami a jejich snahou o dosažení nezávislosti, příčinami konfliktu a postavením obou Súdánu v rámci mezinárodních vztahů.

Klíčová slova: Súdán, Jižní Súdán, konflikty, politická geografie, ropa

Abstract: The bachelor's thesis is the analysis of political geographical aspects of the of conflict in Sudan since 1956, with emphasis on the process of separation of the southern part of the country. The bachelor's thesis focuses on the political developments of the conflict, southsudanese separatist groups and their efforts to achieve independence, the causes of conflict and the status of both Sudans in international relations.

Keywords: Sudan, South Sudan, conflicts, political geography, oil

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracovala sama, a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu.

V Olomouci

.....

Podpis

Děkuji panu RNDr. Miloši Fňukalovi, Ph.D. za cenné připomínky a rady při zpracování bakalářské práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jaroslava MUDROCHOVÁ**
Osobní číslo: **R11570**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obory: **Geografie**
Historie
Název tématu: **Vybrané politickogeografické aspekty konfliktu v Súdánu**
Zadávací katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je analýza politickogeografických aspektů súdánského konfliktu od roku 1956 s důrazem na proces oddělení jižní části země. Autorka se zaměří na politický vývoj konfliktu, na jeho odraz v administrativním uspořádání státu a na územní aspekty nové státní hranice mezi Súdánem a Jižním Súdánem (zdroje surovin, dopravní trasy, řešení hraničních konfliktů, kmenové spory podél hranice, apod.).

Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**
Rozsah pracovní zprávy: **5 000 - 8 000 slov**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

Souhrnné práce zabývající se dějinami Afriky a Súdánu, především: Klíma (2012): Dějiny Afriky; Reid (2011): Dějiny moderní Afriky : od roku 1800 po současnost; Collins (2008): A history of modern Sudan. Dále odborné články v tisku zabývající se konfliktem, zejména: SHEERAN, Scott P. INTERNATIONAL LAW, PEACE AGREEMENTS AND SELF-DETERMINATION: THE CASE OF THE SUDAN. International & Comparative Law Quarterly. 2011, roč. 60, č. 2, s. 423-458. ISSN 00205893. DOI: 10.1017/S0020589311000091; ARBETMAN-RABINOWITZ, MARINA a KRISTIN JOHNSON. Power Distribution and Oil in the Sudan: Will the Comprehensive Peace Agreement Turn the Oil Curse into a Blessing?. International Interactions. 2008, roč. 34, č. 4, s. 382-401. ISSN 03050629. DOI: 10.1080/03050620802574911; TOH, Kiertisak a Prahlad KASTURI. FOREIGN AID IN POST-CONFLICT COUNTRIES: THE CASE OF SOUTH SUDAN. Journal of Third World Studies. 2012, roč. 29, č. 2, s. 201-220. ISSN 87553449 a literatura uvedená v bibliografiích těchto článků. Seznam literatury bude upřesněn v rámci předmětu Bakalářská práce z geografie 1.

Vedoucí bakalářské práce: **RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: **16. dubna 2013**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2014**

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 16. dubna 2013

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	8
ÚVOD A CÍLE PRÁCE	10
1 PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY	11
2 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA SÚDÁNU A JIŽNÍHO SÚDÁNU	12
2.1 GEOGRAFICKÁ POLOHA	12
2.2 ETNICKÁ STRUKTURA OBYVATELSTVA	14
2.3 NÁBOŽENSKÉ POMĚRY OBLASTI	16
2.4 HOSPODÁŘSKÝ VÝVOJ TERITORIA	17
3 HISTORICKÝ PŘEHLED SÚDÁNSKÝCH KONFLIKTŮ	22
3.1 HISTORIE SÚDÁNU DO ROKU 1956	22
3.1.1 Mahdího povstání	23
3.1.2 Koloniální období	24
3.1.3 Vyhlášení nezávislosti	26
3.2 PRVNÍ LÉTA SAMOSTATNOSTI	27
3.3 DIKTATURA GENERÁLA ABBÚDA	28
3.4 KVĚTNOVÝ PŘEVRAZ	30
3.5 NIMAJRÍHO REŽIM 1972–1984	32
3.6 DRUHÁ FÁZE OBČANSKÉ VÁLKY 1983–2005	35
4 PŘÍPADOVÁ STUDIE: JIHOSÚDÁNSKÝ SEPARATISMUS	41
4.1 CHARAKTERISTIKA SEPARATISTICKÝCH STRAN	41
4.1.1 Anyanya (ozbrojené křídlo Súdánské africké národní unie)	41
4.1.2 Súdánské osvobozené hnutí/armáda	43
4.2 CESTA JIŽNÍHO SÚDÁNU K NEZÁVISLOSTI	44
4.3 SOUČASNÝ VÝVOJ A VÝHLEDY DO BUDOUCNA	48
5 PŘÍČINY KONFLIKTU	51
5.1 DŮSLEDKY KOLONIÁLNÍHO OBDOBÍ	51
5.2 VOJENSKO-ISLÁMSKÝ KOMPLEX	52
5.3 PŘÍRODNÍ ZDROJE	53
5.3.1 Kanál v oblasti Jonglei	53
5.3.2 Ropa	54
ZÁVĚR	60
SUMMARY	62
POUŽITÁ LITERATURA	64

SEZNAM ZKRATEK

ALF	Azánská osvobozenecá fronta (Azania Liberation Front)
CNPC	Čínská národní ropná korporace (China National Petroleum Corporation)
DUP	Demokratická sjednocená strana (Democratic United Party)
IGAD	Mezivládní orgán pro rozvoj (Intergovernmental Authority on Development)
KANU	Keňská africká národní unie (Kenya African National Union)
MDTF-SS	Mnoho-dárcovský svěřenecký fond Jižního Súdánu (Multi-donor trust fund Southern Sudan)
NIF	Národní islámská fronta (National Islamic Front)
NUP	Národní súdánská strana Umma (National Umma Party Sudan)
OAU	Organizace africké jednoty (Organisation of African Unity)
PDF	Lidové obranné síly (Popular Defence Force)
SACDNU	Súdánská africká národní unie uzavřených okresů (Sudan African Closed Districts National Union)
SANU	Súdánská africká národní unie (Sudan African National Union)
SPLA	Súdánská lidová osvobozenecá armáda (Sudan's People's Liberation Army)
SPLM	Súdánské lidové osvobozenecé hnutí (Sudan's People's Liberation Movement)
SPRP	Súdánská lidová revoluční strana (Sudan Peoples's Revolutionary Party)
SSDF	Jihosúdánské obranné jednotky (South Sudan Defence Forces)
SSLM	Komunistická strana Osvobozenecého hnutí Jižního Súdánu (Southern Sudan Liberation Movement)

- SWTUF** Súdánská federace dělnických odborů (Sudan Workers's Trade Union Federation)
- TANU** Tanganický africký národní svaz (Tanganyika African National Union)
- UNHCR** Komisař OSN pro uprchlíky (United Nations High Commissioner for Refugees)

ÚVOD A CÍLE PRÁCE

Druhá polovina dvacátého století v Africe je spojena s procesem dekolonizace, kdy koloniální velmoci přišly o svá území, která měla pod svou správou po několik generací. Většina afrických států získala to, po čem toužila a stala se nezávislými. Jenže nově vzniklé africké státy nedokázaly svou nabytou nezávislost využít a téměř po celé Africe vypukly desetiletí trvající krvavé konflikty, které mnohdy probíhají i v současné době.

Cílem této práce je popsat dlouhotrvající konflikt v Súdánu trvající již od roku 1956, kdy Súdán získal nezávislost a přestal tak být pod britsko-egyptskou koloniální správou. Práce se proto zaměří především na vztah chartúmských vlád k jižní otázce a cestu Jižního Súdánu k nezávislosti, včetně charakteristiky nejdůležitějších jižních separatistických stran bojujících za samostatný Jižní Súdán. Konfliktu v Dárfúru a jinými specifickými regiony se zabývat tato práce nebude, neboť je to samostatně velmi složitá problematika.

V práci bude obsaženo mnoho příčin konfliktu, neboť i když je Súdán etnicky velmi heterogenním státem, kde jsou dvě nejpočetnější etnika naprosto odlišná, nejedná se pouze o konflikt mezi arabským severem a černošským jihem, je mnohem složitější. Kromě etnických rozporů, je to zcela odlišné náboženství obou dominantních entit, boj o přírodní zdroje, respektive o vodu a ropu a konečně i koloniální důsledky, které jsou některými odborníky považované za hlavní příčiny konfliktu ve většině afrických států, ale jak si ukážeme, nemůžeme dávat vinu jen koloniálním mocnostem.

Práce se detailněji zaměří na ropnou problematiku, neboť ta je v současné době tím nejdůležitějším problémem, který ničí vzájemné vztahy obou Súdánů. Právě otázka ropy se ani po odtržení Jižního Súdánu dosud nevyřešila. Práce podává informace i o současných vnitrostátních problémech, které nyní Jižní Súdán sužují.

Pro přehlednost se v práci vyskytuje termín Jižní Súdán, kterým je myšlen nově vzniklý nezávislý stát z roku 2011, naopak jižním Súdánem je myšlena jižní část země ještě před svým odtržením.

Práce se věnuje i pozici Súdánu vzhledem k zahraničním státům. Tomu, jak se vyvíjela súdánská zahraniční politika nejen vzhledem k sousedním a dalším africkým státům, ale i v rámci celého světa a konečně i humanitární pomocí, kterou státy Jižnímu Súdánu poskytují.

1 PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY

Při psaní této práce byly použity jak literární tak elektronické zdroje, které jsou uvedeny na konci této bakalářské práce. Práce vychází především z anglicky psané literatury a článků, ale i několika českých knih. Konkrétně se problematikou občanské války v Súdánu zabývá jen velmi málo českých autorů. Nejobsáhleji se touto problematikou zabývá Jan Záhořík (2010, 2012), který se však ve svých knihách zabývá postkoloniální Afrikou obecně. Obě práce jsou užitečné rozsáhlou bibliografií děl anglicky píšících autorů, kteří se konfliktem v Súdánu zabývají detailněji a to především Douglas Johnson (2007), Jok Madut Jok (2005), Arop Madut Arop (2006) a Lam Akol (2007).

Pro podrobné súdánské politické, ekonomické a kulturní dějiny Súdánu lze doporučit knihy: Dějiny Afriky od Karla Laciny, The Cambridge history of Africa, Historical Dictionary of Civil Wars in Africa a Nejnovější dějiny Afriky od Richarda Reida.

Pro zhodnocení současného vývoje je nutné sáhnout k informacím tiskových agentur, různých neziskových výzkumných a rozvojových organizací nebo výzkumných týmů zaměřených na sledování konfliktů. Z této skupiny zdrojů byl v práci nakonec využit zejména vynikající online článek, který napsal výkonný ředitel súdánského ústavu Jok Madut Jok, který popisuje nejen současné vnitřní problémy Jižního Súdánu a dva weby: Joint donor team Juba a Multi-donor trust fund for Southern Sudan, které poskytují informace o developerském plánu Jižního Súdánu a o projektech financovanými vesměs zahraničními státy na podporu a rozvoj. Velmi cenným zdrojem jsou pak webové stránky organizace European Coalition on Oil in Sudan (<http://www.ecosonline.org/>) zabývající se velmi podrobně ropou a její těžbou v Súdánu.

Informace o světových konfliktech podává řada organizací, například International crisis group (www.crisisgroup.org/), Global issues (www.globalissues.org/) a Council foreign reations (www.cfr.org/). Informace přímo o situaci v Jižním Súdánu poskytují pochopitelně také zpravodajské weby, z regionálních patří mezi kvalitnější např. webové stránky jihosúdánského zpravodajství (www.southsudan.net/) či oficiální webové stránky jihosúdánského velvyslanectví ve Washingtonu (www.southsudanembassydc.org/).

2 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA SÚDÁNU A JIŽNÍHO SÚDÁNU

2.1 GEOGRAFICKÁ POLOHA

Jednotný Súdán byl velmi rozlehlý stát, který se rozprostíral od 3,5° po 22° s.š. Jeho jméno znamená v arabštině „Země černých“. Pod názvem Súdán byl dříve označován široký pás země od Etiopské vysočiny až k atlantskému pobřeží.

Severní Súdán, oficiálně Súdánská republika, se nachází v severovýchodní Africe u pobřeží Rudého moře mezi Egyptem a Eritreou. Svou rozlohou je i přes oddělení jižní části země roku 2011 šestnáctou největší zemí světa. Hlavním městem je Chartúm (Khartoum) a jeho rozloha činí 1 861 484 km². Délka jeho hranic se sousedními státy je 6 751 km. Sousedí se Středoafričskou republikou, Čadem, Egyptem, Eritreou, Etiopií, Libyí a Jižním Súdánem. Podnebí je horké a suché s aridními pouštěmi, období dešťů se liší podle oblasti (od dubna po listopad). Většinu území tvoří roviny a planiny. V severních oblastech dominují pouště. Na přírodní zdroje je o něco chudší než jeho jižní soused, vyskytuje se zde ropa, malé zásoby železné rudy, mědi, chromu, zinku, wolframu, slídy, stříbra a zlata (CIA World Factbook, 2013).

Obr. 1 Mapa Súdánu

Zdroj: Central Intelligence Agency, 2013

Jižní Súdán, formálně Jihosúdánská republika, nově vzniklý stát z roku 2011, se nachází ve středovýchodní části Afriky na jih od Súdánu, severně od Keni a Ugandy a západně od Etiopie. Jeho hlavním a současně největším městem je Džuba (Juba) a jeho rozloha činí 644 329 km². Na rozdíl od Súdánu nemá přístup k moři. Sousedí se Středoafričskou republikou, Demokratickou republikou Kongo, Etiopií, Keňou, Súdánem a Ugandou. Podnebí je horké se sezónními srážkami. Nejvíce srážek je v jižních oblastech, k severu srážek ubývá. Oproti severnímu Súdánu má i rozmanitější terén, neboť se v centrální části zvedá a vytváří vysočiny na hranicích s Ugandou a Keňou. Hlavní podporou zemědělství a útočištěm velkého množství divoké zvěře je údolí Bílého Nilu, který teče na sever z pahorkatin střední Afriky. Rozsáhlým územím dominující centrální části Jižního Súdánu je Sudd, velká bažinatá oblast s více než 100 000 km² napájena vodami Bílého Nilu. Zabírá více než 15 % celkové rozlohy Jižního Súdánu. Jedná se o jeden z největších mokřadů na světě. Jižní Súdán je bohatý na přírodní zdroje. Nachází se zde dostatek vodních zdrojů, úrodná zemědělská půda, zlato, diamanty, ropa, tvrdé dřevo, vápenec, železná ruda, měď, chrom, zinek, wolfram, slída a stříbro (CIA World Factbook, 2013).

Obr. 2 Mapa Jižního Súdánu

Zdroj: Central Intelligence Agency, 2013

2.2 ETNICKÁ STRUKTURA OBYVATELSTVA

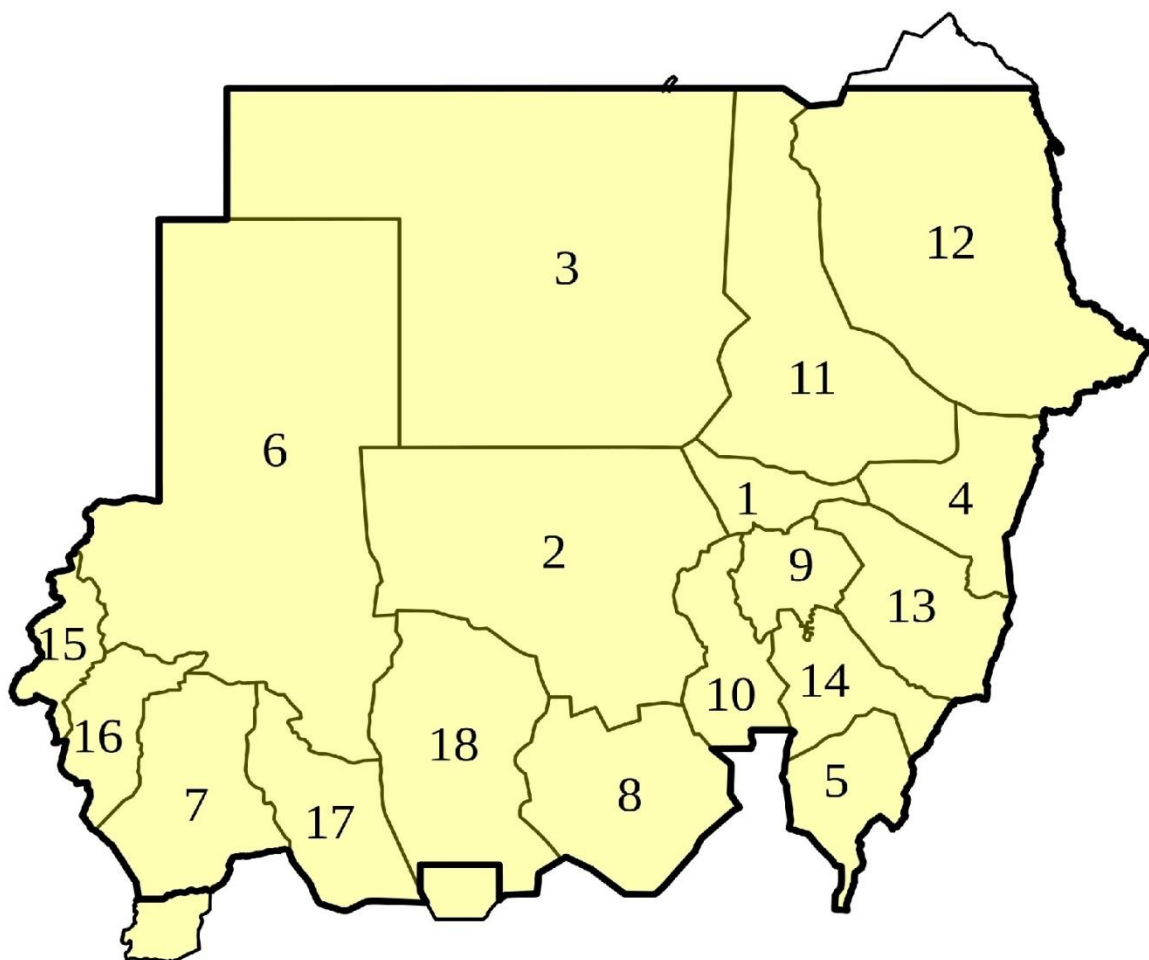
Súdán byl před svým rozdělením na Súdán a Jižní Súdán v roce 2011 největším africkým státem, v jehož hranicích se Britům podařilo kolonizovat výrazně odlišné národy. Na severu země převládají muslimští Arabové, kteří islamizovali i četné kmeny ve střední části, rasově tvořící smíšenou europoidní a negroidní populaci a jazykově patřící ke kordofánské větvi konžsko-kordofánské jazykové rodiny. Ti již jsou silně arabizováni. Jižní třetina země je výrazně odlišná. Žije v ní negroidní populace rozdrobená na řadu kmenových národů. Všechny kmeny se řadí k adamowsko-ubangijské skupině. Nejpočetnější jsou Zandové (k roku 2002 cca 700 tisíc). Ostatní kmeny jsou málo početné a většinou nepřesahují sto tisícovou hranici (Baar, V., 2002). Veškeré údaje jsou z doby před oddělením Jižního Súdánu. Informace o současné etnické struktuře a počtu obyvatel samostatného Jižního Súdánu nejsou k dispozici, jelikož na území nejmladšího státu dosud sčítání lidu neproběhlo.

První sčítání lidu v roce 1956 rozlišilo 56 etnických skupin tvořících dalších 597 podskupin. Jazykově bylo diferenciováno 115 etnik. Střední a východní oblast je osídlena několika desítkami kmenů z nejpočetnější šarijsko-nilské větve nilsko-saharské jazykové rodiny. Mezi nimi převažují Dinkové, kterých je více než tři miliony, milionovou hranici ještě překračují Šilukové, Nuerové, Bariové a možná i Lotukové. Na severu země jsou to nejpočetnější Núbijci (přes tři miliony), kteří žijí v povodí Nilu a Bendžové (přes 2 miliony). Oba národy jsou silně arabizovány a islamizovány (Baar, V., 2002).

Tab. 1 Etnická struktura Súdánu

stát	1. národ	%	2. národ	%	3. národ	%	Další národy nad 5%	%
Súdán	Arabové	50	Dinkové	10	Núbijci	9	Bedžové	6

Zdroj: Baar, V., 2002

1. Chartúm (Al Khartum)	10. Bílý Nil (Nil al Abyad)
2. Severní Kordofán (Shamal Kurdufan)	11. Nil (Nahr an Nil)
3. Sever (Ash Shamaliyah)	12. Rudé moře (Al Bahr al Ahmar)
4. Kassala (Ash Sharqiyah)	13. Gedaret (Al Qadarif)
5. Modrý Nil (Nil al Azraq)	14. Sennár (Sinnar)
6. Severní Dárfúr (Shamal Dárfúr)	15. Západní Dárfúr (Gharb Darfur)
7. Jižní Dárfúr (Janub Darfur)	16. Centrální Dárfúr (Zalingei)
8. Jižní Kordofán (Janub Kurdufan)	17. Východní Dárfúr (Sharq Dárfúr)
9. Gezira (Al Jazirah)	18. Západní Kordofán (Gharb Kurdufan)

Obr. 3 Federativní struktura Súdánu

Zdroj: Lasunncty, 2013 (upraveno)

Obr. 4 Federativní struktura Jižního Súdánu

Zdroj: Danielemezzalira, 2011 (upraveno)

2.3 NÁBOŽENSKÉ POMĚRY OBLASTI

Subsaharská Afrika byla v procesu kolonizace poměrně úspěšně vražena do křesťanské civilizační sféry, zatímco severoafrická oblast s většinou Sahary zůstala, přes dočasné podrobení Evropanů, součástí islámské civilizace. Kontaktní zóna křesťanské a islámské civilizace je poměrně široká a místy se mezi nimi, ale i uvnitř nich, uchovaly enklávy původních animistických populací (Baar V., 2002). Přestože křesťanská víra je u mnoha Afričanů kombinována s tradičními animistickými kultury, islámu se do těchto zemí daří pronikat jen obtížně. Právě jižní oblasti Súdánu tvoří důležitou bariéru pronikání

islámu ze severu. To je jeden z hlavních důvodů, proč v těchto státech několik desetiletí probíhal ozbrojený střet stoupců obou náboženství. Většina negroidní populace vyznává různé animistické náboženské směry, případně křesťanství, což je důsledkem misionářské činnosti probíhající v tomto regionu od 19. století. Muslimové v jednotném Súdánu tvořili 75 %, animisté 17 % a křesťané 8 % (Baar V., 2002).

Málokterá země Afriky zažila takové propojení náboženství a politiky právě jako Súdán, ačkoliv tradiční deskripce občanské války v Súdánu jako konfliktu mezi arabsko-muslimským severem a křesťansko-animistickým jihem je poněkud zjednodušující. Obě identity byly po dlouhá desetiletí utvářeny na základě souboje rozdílných myšlenek a politických představ a uvnitř obou docházelo a neustále dochází k vnitřnímu pnutí daleko přesahující zjednodušenou charakteristiku.

2.4 HOSPODÁŘSKÝ VÝVOJ TERITORIA

Súdánská ekonomika byla v předkoloniálním období otrokářská s velkým počtem otroků, kteří pracovali pro vládnoucí vrstvu. Zemědělství bylo zaostalé. Modernizace a rozvoj zemědělství přišel až počátkem 20. století, kdy se Súdán ocitl pod britsko-egyptským kondominiem.

Od začátku si Britové uvědomovali velký súdánský zemědělský potenciál. Ihned po podřízení Súdánu britské nadvládě začali Britové, stejně jako v případě Egypta, pěstovat bavlnu. První experimentální sklizeň bavlny se uskutečnila v roce 1905 a přinesla slibné výsledky. Proto bylo pěstování bavlny rozšířeno na planinu Džazíra mezi Modrým a Bílým Nilem, kde je nejúrodnější půda v Súdánu. Soukromý koncern Súdánský plantážní syndikát v této oblasti udělil koncese na pěstování bavlny. Na pěstování bavlny a její následné distribuci se podílely a spolupracovaly tři subjekty: vláda, syndikát a súdánská nájemci. Vláda si pronajímala pozemky od jejich vlastníků a poskytovala základní kapitálové výdaje na kanalizaci a čerpací stanice. Syndikát byl zodpovědný za drobné výdaje a za řízení projektu. Kromě toho také organizoval dopravu a marketing produktu. Na druhé straně se nájemci věnovali přímo pěstování bavlny. Výtěžek z prodeje se pak rozdělil mezi tři partnery následujícím způsobem: 40 % připadlo nájemcům půdy, 35 % vládě a 25 % syndikátu. Již na začátku 20. století byl vytvořen plán na vybudování

zavlažovacího systému ve státě Džazíra, kde se mělo pěstovat kromě bavlny i proso a píce. Realizace projektu však byla kvůli 1. světové válce pozdržena (UNESCO, 1985).

Súdánská ekonomika byla v koloniálním období velmi závislá na pěstování bavlny, dosahující po celou anglo-egyptskou koloniální éru 45 % celkových exportních příjmů. I dnes je pro ekonomiku země klíčová hlavní produkční oblast – stát Džazíra, ve kterém byl nakonec v roce 1925 dobudován jeden z nejrozsáhlejších závlahových systémů na světě (v současnosti kolem 4 300 km zavlažovacích kanálů přivádějících vodu na téměř 9 tis. km²) (Sudan Embassy KL, 2008).

Období mezi lety 1936 a 1942 ukazuje vzestup místní obchodní třídy v důsledku reinvestování kapitálu získaného velkými soukromými zemědělskými programy v oblasti Bílého Nilu. Tyto privátní programy byly primárně vlastněny zámožnými muslimskými rodinami a úředníky v důchodu, kteří tvořili velkou část příznivců súdánské vlády. Zahraniční komunity jako jsou Řekové a Syřané (kteří měli také velké zastoupení v Egyptě), jakož i Egypťané, Evropané a tzv. Muwalladin (míšenci), se nezabývali zemědělskou činností, ale zůstali dominantními v obchodním životě a ve vývozním obchodu (Crowder, ed. by Michall, 1984).

Převážná část zahraničního obchodu Súdánu se realizovala s dvěma „vlastníky“ kondominia, Egyptem a Spojeným královstvím. Zbývající část zahraničního obchodu Súdánu byla uskutečňována se sousedními zeměmi a to většinou exportem bavlny, arabské gumy a sezamu. Těžká závislost na ziscích z bavlny byla, stejně jako v případě Egypta, jedním z hlavních příjmových problémů, neboť súdánské hospodářství záviselo na pohybech cen bavlny na mezinárodních trzích a na vývoji poptávky. Mimoto země postrádala realistickou politiku k diverzifikaci svých zdrojových příjmů, neexistoval ani jednoznačný industriální přístup. Byly zřízeny pouze továrny na vyzrňování bavlny, výrobu mýdla, skla a zeleninově-olejové továrny k uspokojení potřeb rostoucích městských komunit. Role vlády při podpoře průmyslového rozvoje byla omezena na produkci náhradních dílů pro svou dopravní síť (Crowder, ed. by Michall, 1984).

Súdán měl proto při dosažení nezávislosti jen malou průmyslovou základnu. Ve skutečnosti roku 1960 pouze 2 % HDP přicházelo z výrobního odvětví, které bylo do roku 1973 zvýšeno pouze o 7 procentních bodů. Súdánským hlavním problémem byla jeho špatná dopravní infrastruktura, nedostatek integrované a efektivní správní struktury a ekonomické plánovací agentury. Kromě toho země postrádala až do poloviny

sedmdesátých let dostatečné prostředky pro rozvoj. Velký rozvojový potenciál Súdánu byl rozpoznán až v druhé polovině sedmdesátých let 20. století (Crowder, ed. by Michall, 1984).

Po roce 1956, tj. po roce vyhlášení nezávislosti, se vláda snažila podnítit rozvoj průmyslu tím, že přitáhne domácí i zahraniční kapitál. Investorům umožnila velké daňové úlevy a poplatky a slíbila vládní dotace. Navzdory tomu, průmyslové expanze v soukromém sektoru zůstaly v zásadě soustředěny v tradičních oblastech, jako je doprava a zemědělství. Vlastní kapitál, bez finanční podpory od mezinárodních společností, nebyl ochotný čelit investičním rizikům. Kvůli těmto obavám vláda vždy podporovala propagaci a rozšíření veřejného sektoru. V roce 1961 Abbúdův vojenský režim zahájil „desetiletku“, která byla zaměřena na diverzifikaci státní ekonomiky zřízením průmyslových programů, zejména konzervovací sektor, který byl podporován Mezinárodním měnovým fondem a Světovou bankou. Nicméně rozvoj tohoto sektoru byl pomalý a po roce 1960 nebyly ani vojenské ani civilní vlády schopny výrazně zlepšit ekonomiku (Crowder, ed. by Michall, 1984).

Sedmdesátá a osmdesátá léta přinesla v Africe krizi prostředí a klimatu, která v mnoha státech ještě prohloubila ekonomickou krizi. Hlavním důvodem ekonomické krize v osmdesátých letech byl úpadek zemědělství způsobený dlouhotrvajícími suchy v Sahelu. Mnoho států se stalo závislými na zahraniční pomoci a muselo dovážet potraviny. Vláda stále udržovala v chodu systém, který zdělila po koloniální správě např. marketingové rady, které stlačovaly ceny vyplácené producentům. Ale hlavním dědictvím koloniálního systému bylo výrazné ovlivňování ekonomiky státem. Ekonomika byla do značné míry centrálně řízená (Reid, R. J., 2011).

Od sedmdesátých let 20. století byla demokracie v afrických zemích křehká, ale ne tolik jako zajištění zásobování potravinami a klima v některých částech kontinentu. Hladomory se stále opakovaly. Pokud hledáme příčiny hladomorů, existují tři širší kategorie. První je určitě vliv klimatu: sucha a záplavy nebo další projevy extrémního počasí, které nepříznivě ovlivňují produkci potravin. Druhou příčinou je přelidnění a třetí důvod je otevřeně politický. Tvrdí, že politická rozhodnutí o distribuci potravin, cenách a regulaci trhu jsou faktorem, který ovlivňuje vznik hladomoru a zcela jistě má značný vliv na jeho rozsah (Reid, R. J., 2011).

Ke krizi afrických států obecně přispěla i skutečnost, že populace stále narůstala, ale její rozložení nebylo rovnoměrné. Populační tlak a nedostatek dobré půdy vedl k vyostření konfliktů a nárůstu sociálního napětí. Zemědělské komunity, především ty postižené suchem, často expandovaly na pastviny, nebo dokonce do oblastí s nezdravým prostředím, kde se zoufale snažily vypěstovat dostatek potravin. Ve stejné době se rychle rozvíjela i města, neboť mnoho mladých Afričanů nemělo důvod zůstat na venkově, kde byl nedostatek půdy a příležitostí dosáhnout slušného životního standardu, a proto se stěhovali do měst, kde prudce klesala životní úroveň (Reid, R. J., 2011).

V roce 1970 Nimajrího vojenský režim zavedl pětiletý plán rozvoje. Ten se zaměřil na plán zajištění zvýšení HDP s průměrným ročním tempem o 7,6 % oproti 4,9 % v předchozích pěti letech. Stejně jako všechny předchozí programy se soustředil na zvýšení zemědělské produkce (o 60 %). Ale plán netrval dlouho, neboť předpokládal masivní znárodňování a ekonomickou pomoc zemí socialistického bloku. Politické změny, ke kterým došlo po neúspěchu komunistického pokusu o státní převrat v roce 1971, znamenaly odklon východních donorů, Súdán se nadále musel spoléhat jen na západní a hlavně arabskou (zejména OPEC) pomoc a musel také revidovat znárodňovací dekrety z května 1970. Nová politika se snažila propojit arabské peníze z ropy a západní technické know-how s využitím obrovského súdánského zemědělského potenciálu. Ačkoliv následkem pokračující politické nestability, byl tok kapitálu omezen (The Library of Congress, 2013).

Až do začátku roku 1970 byla zemědělská produkce potravin v Súdánu určena především ke vnitřní spotřebě. V roce 1972 se súdánská vláda přiklonila k prozápadní politice a zvýšila export potravin a tržních plodin. V roce 1970 však následoval pokles cen komodit, který způsobil v Súdánu značné ekonomické problémy. Současně rostl i súdánský dluh. V roce 1978 Mezinárodní měnový fond vyjednal s vládou program strukturálních změn, který měl podporovat mechanizaci exportních odvětví zemědělství. Tento program však způsobil velké problémy súdánským pastevcům (The Library of Congress, 2013).

Na konci sedmdesátých let a začátkem osmdesátých let 20. století Mezinárodní měnový fond, Světová banka a řada klíčových dárců zahájili řadu reforem, které měly zvrátit důsledky neefektivních hospodářských politik a postupů. V roce 1984 kvůli kombinaci různých faktorů, včetně sucha, inflace, zmateného uplatňování islámského práva, snížení donorské finanční pomoci a úniku kapitálu, došlo k vážné devizové krizi a

rapidnímu úbytku dovážených vstupů a komodit. Revoluce roku 1989 způsobila, že mnoho evropských donorů, USA a Kanada pozastavili rozvojovou pomoc. Humanitární pomoc však pokračovala i nadále. Súdán se do roku 1993 stal největším světovým dlužníkem Světové banky a Mezinárodního měnového fondu. Roku 1998 byl vyhlášen čtyřletý plán ekonomické reformy, který však nebyl realizován. Další ekonomický reformní plán byl vyhlášen o rok později. Šlo o tříletý ekonomický restrukturalizační program, jehož cílem bylo snížení deficitu veřejného sektoru, ukončení dotací, privatizování státních podniků a podpora nových zahraničních i domácích investicí (The Library of Congress, 2013).

Do konce 20. století tvořily 95 % exportu země zemědělské produkty. V roce 1998 bylo v Súdánu odhadem 16,9 milionu ha orné půdy a přibližně 1,9 milionů orné půdy zavlažováno, především na severu země podél břehů Nilu a dalších řek. Mezi tržní plodiny (k roku 1999), pěstované v těchto oblastech pod závlahou, patří bavlna a bavlníková semena, které mají (172 a 131 tisíc tun vyrobených ročně) zásadní význam pro súdánské hospodářství. Mezi další pěstované a vyvážené plodiny patří sezam, cukrová třtina, arašíd, datle, citrusové plody, sladké brambory, rajčata, mango, káva a tabák. Z hlavních plodin sloužící pro obživu obyvatel produkuje súdánské zemědělství především čirok, proso, pšenici, vigne, fazole, luštěniny, kukuřici a ječmen. Hlavní exportní plodinou je bavlna, která je nedílnou součástí ekonomiky země. Súdán je třetím největším producentem sezamu na světě po Indii a Číně (CIA World Factbook, 2013).

Nedílnou součástí súdánského hospodářství je bezpochyby ropa. Rozsáhlé ropné průzkumy v oblasti Horní Nil začaly v Súdánu v polovině sedmdesátých let 20. století, ale ropu začal Súdán exportovat až v říjnu roku 2000. Dnes je ropa velmi důležitým exportním odvětvím. Podle současných odhadů je podíl ropy na celkovém exportu Súdánu 70–90 %. Hlavními odběrateli súdánské ropy jsou Japonsko, Čína, Jižní Korea, Indonésie a Indie (U. S. Energy Information Administration, 2013). Detailněji se ropou zabývá kapitola 5.3.2 Ropa.

3 HISTORICKÝ PŘEHLED SÚDÁNSKÝCH KONFLIKTŮ

3.1 HISTORIE KOLONIÁLNÍHO SÚDÁNU DO ROKU 1956

Arabská migrace do východního Súdánu, zhruba do současných súdánských jižních oblastí, začala již v devátém století a svého vrcholu dosáhla ve století čtrnáctém. Pozvolna a mírovými prostředky pronikli Arabové do země a šířili svou kulturu, náboženství a ovlivnili tak tradiční kmenová náboženství. Na počátku 16. století byl východní Súdán ovládnán převážně dvěma muslimskými sultanáty: Fundžským a Furským. Zatímco Furští sultáni, kteří pocházeli z významné súdánské rodiny Keira, vládli do roku 1874 v Dárfúru, Fundžský sultanát trpěl rozsáhlou dynastickou rivalitou, zejména mezi jeho zakladateli Fundži a Abdalláhy a následně konflikty mezi různými nepřátelskými nezávislými kmeny. Neustálé konflikty měly za následek na počátku devatenáctého století rozpad sultanátu do několika slabých a navzájem znepřátelených oblastí. Chaosu a místnímu válčení využil místokrál Egypta Muhammad Ali, jeho vojska si podrobila v letech 1820–1821 severní část dnešního Súdánu. Tímto začala první koloniální éra, která dominovala Súdánu více než šedesát let (UNESCO, 1989).

V letech 1820–1821 osmanská vojska dobyla a sjednotila severní část země. Nová vláda byla známa jako Turkija, čili turecký režim. Turci hledali nové trhy pro své obchodníky a také nová naleziště přírodních zdrojů. Suddské močály plné nemocí však odrazovaly Turky od další expanze na jih. Ačkoliv si území Súdánu po většinu 19. století nárokoval Egypt a v jižním Súdánu zřídil provincii Equatoria, nebyli Egyptané schopni efektivně ovládnout celý Súdán, který tak zůstal rozdroben pod vládou různých kmenů, které byly často pod útoky lovců otroků. Později v 19. století začali do oblasti Suddu pronikat z dnešní Keni britští misionáři, kteří místní kmeny obrátili na křesťanství. V 70. letech 19. století evropské zásahy proti obchodům s otroky způsobily v Súdánu ekonomickou krizi, která tak urychlila vzestup mahdistických sil (Machar Teny-Dhurgon, R., 1995).

Pro tuto část koloniálního období Súdánu se často užívá termín „egyptský“ Súdán. Tento termín by se však měl užívat s rozvahou, pokud vůbec, neboť Súdán si nepodmanili Egyptané, jak je známe dnes, ale turecky mluvící společenství, které ovládalo Egypt již od středověku. Až na několik málo výjimek se „praví“ Egyptané, lidé Dolního Nilu, na

vedoucí politické ani vojenské moci nepodíleli. Byly jim přiřazeny pouze nižší pozice v armádě a ve správě (UNESCO, 1989).

V poslední části devatenáctého století, byl Súdán svědkem vzestupu náboženského hnutí, které vyvolalo vzpouru proti turecko-egyptské nadvládě. Výsledkem povstání bylo zřízení Mahdistického státu, který trval v letech 1881–1898. Ve stejné době Egypt připadl Británii a později jí byl okupován i Súdán. Tím se Súdán dostal pod anglo-egyptskou vládu, která však trvala pouze několik měsíců (UNESCO, 1985).

3.1.1 Mahdího povstání

Moderní Súdán je výtvozem mezinárodněpolitických i vnitropolitických událostí, v nichž byly jeho současné jižní provincie pasivním účastníkem mající pramalou možnost promluvit do současného dění. Krátké období britsko-egyptské nadvlády nad Súdánem vyústilo v roce 1881 rozpoutáním mahdistického povstání, pod vedením Muhammada ibn Abdalláha, který se označil za Mahdího (spasitele), a který porazil v bitvě u Chartúmu britské vojsko generála Gordona a vyhlásil v Súdánu Mahdistický stát.

Mahdistický stát zřídil svůj vlastní typ správy i soudní systém. Jedním z vynikajících úspěchů mahdistické správy bylo vytvoření jednoduchého a praktického daňového systému, který se zakládal na islámském učení. Zakát (náboženské daně z majetku a z příjmů, určené k dobročinné pomoci) tvořil podstatnou část příjmů. Vzhledem k jednoduchosti tohoto daňového systému a jeho přizpůsobivosti k sociálním podmínkám země, pokračoval tento systém i po pádu mahdistického režimu. Mahdistická správa podporovala i zemědělství a obchod, neboť byly tyto aktivity zaměřeny na podporu armády a jejího vybavení zbraněmi a municí. Mahdistický stát však netrval dlouho. K jeho pádu přispělo několik faktorů. Hlavním důvodem byly vnitřní spory a boj moc, které vypukly bezprostředně po Mahdího smrti v roce 1885. Navíc se musel nový stát na svých hranicích vypořádat s několika evropskými koloniálními mocnostmi. Mahdistický stát se chtěl rozšířit směrem na sever do Egypta, tento krok se však ukázal jako katastrofální, neboť Súdán narazil na britský odpor (UNESCO, 1985).

V roce 1898 byly do Súdánu vyslány anglo-egyptské sbory vedené lordem Kitchenerem, které 2. září u Omdurmánu rozdrtily súdanskou kavalerii. Roku 1898 Egypt a Velká Británie podepsali Dohodu o kondominiu. Súdán se stal kondominiem pod anglo-egyptskou správou již v hranicích současného Súdánu (Machar Teny-Dhurgon, R., 1995).

Již během třináctileté existence mahdistického státu dokázali Britové úspěšně blokovat súdanský obchod na zahraničních trzích a izolovali tak súdanské hospodářství. To nejvíce postihlo méně rozvinuté jižní regiony daleko od nilských vod a přispělo k vytváření proti-mahdistických aliancí mezi různými jihosúdanskými společnostmi. Znovunastolení egyptsko-britské vlády vedlo k důsledně oddělené správě severu a jihu. Egypt měl se severní částí Súdánu výhodu spojení s rozsáhnou arabizovanou společností a především s rodinou Mirghání, ze které pocházela řada náboženských vůdců, a kterou Káhira podporovala ještě před vypuknutím mahdistického hnutí (Johnson, D. H., 2007). Proto byli obyvatelé severního Súdánu rekrutováni do státní správy, policie a armády, zatímco území jižního Súdánu bylo již v devadesátých letech 19. století mimo pevnou kontrolu Britů. V prvních dvou desetiletích existence sloužil jižní Súdán jako rezervoár vojáků pro súdanskou armádu, ačkoliv tito vojáci zůstali společensky separováni v důsledku „rasové“ segregace oddělující Araby a „otroky“. Kvůli nerozvinuté infrastruktuře byly daně v jižním Súdánu vybírány formou naturálií, zejména dobytka (Záhořík, J., 2012).

3.1.2 Koloniální období

Rozpory mezi Araby a černochoy provázejí súdanské dějiny prakticky od jeho podřízení britské, resp. britsko-egyptské koloniální správě v roce 1899, ale kořeny sahají až do starověku, a to v souvislosti s obchodem s otroky, ale rozdílné představy o uspořádání státu a rozdílná identita obou entit souvisí právě s obdobím kolonialismu. Nesmíme ovšem svádět občanskou válku i současné nepokoje v některých regionech pouze na kolonialismus, protože chartúmské vlády, které byly vždy ovládnuty severní elitou, politici a intelektuálové z jihu přistupují k problematice kolonialismu ze zcela odlišné perspektivy.

Zatímco súdánské vlády obviňovaly Brity z vyvolání nenávisti v periferních regionech, odlišné národy různých částí Súdánu poukazovaly na to, že Britové umožnili existenci unitárního státu bez legitimního procesu a účasti všech stran i přetrvávající socioekonomickou marginalizaci, která koncentrovala veškeré bohatství a moc do rukou úzké elity v Chartúmu (Jok, J. M., 2005).

Teprve roku 1930 došlo k rozvinutí tzv. jižní politiky, která počítala s budoucím odděleným vývojem jižního Súdánu, majícího blíže k zemím Britské východní Afriky než k zemím arabského světa. Britové v rámci své nepřímé vlády umožnili jihosúdánským společnostem spravovat jejich oblasti dle místního práva a zvyklostí, pokud nebyly v rozporu s právem britským. Teprve v roce 1947 došlo k posunu marginalizační a diskriminační politiky, když skupina britských důstojníků sloužících v provincii Bahr al-Ghazál iniciovala uskutečnění konference v jižním Súdánu za účasti Britů a „Seveřanů“, ale s „jižanskou“ většinou. Konference v Džubě se konala 12. a 13. července téhož roku a obsahovala několik bodů, spočívající ve vytvoření jednotného Súdánu s parlamentem, kde by obyvatelé jižní části měli své zástupce. O výsledcích konference však bylo rozhodnuto již předtím v Chartúmu, a proto konference v Džubě pro jih nic pozitivního nepřinesla, neboť to byli Britové a vlivní politici ze severu, kteří si hodlali uchovat svou dosavadní hegemonii (Akol, L., 2007).

Britové respektovali etnickou heterogenitu a skutečnost, že jihosúdánské kmeny žily téměř nezávisle nejen na britské správě, ale i vůči sobě navzájem. Britové se vyvarovali „jakékoliv touhy asimilovat Afričany“ a byli spíše jakýmisi dozorcí, kteří dbali na pořádek a ekonomický profit svých kolonií, ponechali však Afričanům mnoho tradičních institucí. Ve dvacátých letech byl Súdán prakticky rozdělen na dvě části, které se rozvíjely autonomně na bázi odlišných socioekonomických podmínek. Protikoloniální aktivity vyvíjeli takřka výlučně súdánské Arabové na severu. Rozhovory o budoucnosti země s nimi Britové zahájili již během 2. světové války. Nebylo tak docela jasné, že Súdán získá nezávislost, neboť část politické reprezentace toužila po spojení s Egyptem, který ostatně Súdán považoval za dočasně okupovanou zónu svého území, ale větší část usilovala o získání nezávislosti (Baar, V., 2002).

Britové po válce výrazně zrekonstruovali správní systém, byla vytvořena centrálně řízená administrativa. Sever novou situaci zvládl na rozdíl od jihu dobře, neboť byl fakticky centrálně řízen i předtím, zatímco jih byl rozdroben na kmenová území a navíc se

mezi jejich představiteli odrážela kmenová rivalita. Poté, co byli představitelé jihu vyloučeni i při vážných politických jednáních o budoucnosti státu, podařilo se roku 1953 zformovat první politickou stranu, Jižanskou stranu (Southern Party), hájící zájmy černošské populace (Baar, V., 2002).

3.1.3 Vyhlášení nezávislosti

Súdán vstoupil do prvního roku samostatnosti s tíživým břemenem občanské války v jižních provinciích. Hospodářský útlak, násilná arabizace a islamizace v přechodném období 1954–1955 vedly k růstu separatistických nálad, neboť politika severosúdánského nacionalismu začala být pocitována jako arabská expanze. Proto jihosúdánští politici sdružení v Liberální straně (Liberal Party) požádali o pomoc Velkou Británií. Ta jim vyhověla, protože viděla další příležitost, jak si udržet v Súdánu svůj vliv. Liberální strana ještě na jaře roku 1955 požadovala odložení vyhlášení samostatnosti, dokud nedojde k hospodářskému vyrovnání jihu se severem. Později trochu své požadavky zmírnila a požadovala alespoň federativní uspořádání. Bohužel severští nacionalisté nechtěli chápat náboženskou a etnickou podstatu problému jihu a interpretovali jej pouze jako svévolné separatistické hnutí podporované Brity v zájmu oslabení jednoty Súdánu, což vedlo k tomu, že na zasedání parlamentu v Chartúmu 16. srpna 1955 byli představitelé jihu označeni za britské kolaboranty a zrádce samosprávy (Lacina, K., 1987).

18. srpna 1955 vypuklo na jihu ozbrojené povstání. Došlo též k četným vzpourám v armádě, provázenými vraždami důstojníků pocházejících ze severu. Během několika týdnů se celý jih s výjimkou měst dostal pod kontrolu povstalců. Povstání však bylo potlačeno Brity, na které se obrátil s žádostí o pomoc tehdejší premiér al-Azhari. Pomocí britského letectva bylo povstání rozprášeno a Londýn se tak přiblížil k severosúdánským nacionalistům. Britové si sice zavázali vládu al-Azhariho, ale přitom nepřestali živit separatistické tendence na jihu. Al-Azhari sice zpočátku podporoval spojení s Egyptem, který požadoval veškeré přerušení vazeb s Velkou Británií, ale poté poměrně nečekaně během následujícího období změnil svůj dosavadní postoj, přestal podporovat sjednocení s Egyptem a začal vyjednávat s představiteli jihu, mezi nimiž byl William Deng, Joseph Oduho a Saturnino Ohure, kteří s vyhlášením samostatnosti jednotného Súdánu souhlasili.

Nezávislost Súdánu byla vyhlášena v roce 1956. Za své vlády ovšem al-Azhari nevyřešil problém charakteru politického režimu. Umma prosazovala prezidentský systém, al-Azhari parlamentní, se silným premiérem, dle britského vzoru, ale plně svůj názor neprosadil. Když na jihu Súdánu propukly nepokoje, al-Azhari nebyl schopen je umlčet. Jeho vláda se ukázala jako velmi slabá a neschopná řešit konfliktní situaci, proto již v červenci 1956 ztratil důvěru a byl nucen odstoupit. Partyzánská válka na jihu pokračovala, neboť žádná z mnoha vlád, která se v Chartúmu později dostala k moci, nebyla schopna problém principiálně řešit (Fredriksen, J. C., 2004).

3.2 PRVNÍ LÉTA SAMOSTATNOSTI

Vyhlášení politické samostatnosti 1. ledna 1956 bylo do značné míry formálním aktem, který neznamenal likvidaci koloniálního systému. Monokulturní povaha zemědělství činila súdánské hospodářství i nadále zcela závislým na vývoji světového trhu. Navíc měli Súdanci daleko k tomu, aby se mohli považovat za homogenní společenství (Lacina, K., 1987).

V červnu roku 1956 byla slabá vláda Ismáíla al-Azhariho vyměněna zástupci strany Umma (tj. „Národ“, resp. „Společenství“) a Lidové demokratické strany, která se odštěpila od NUP. Jako předseda vlády byl zvolen Abdalláh Chalíl, generální tajemník Ummy, který byl účastníkem různých britských programů pro samosprávu. Jihosúdánský odboj se však ani této vládě vyřešit nepodařilo, revolta pokračovala až do roku 1972, kdy byla podepsána addisabeská dohoda (Crowder, ed. by Michall, 1984).

Vztahy Súdánu k zahraničním státům byly v prvních letech nezávislosti velmi proměnlivé. Ještě před získáním nezávislosti, se Súdán snažil pěstovat své sympatie v zemích třetího světa. Avšak kvůli své zeměpisné poloze, nicméně uplatňoval ve své politice dualitu, jak v identifikaci s arabskými, tak s africkými státy. Súdán se připojil k Arabské Lize stejně jako účastníci africké konference v Akkře v roce 1958. V roce 1963, kdy došlo k vytvoření Organizace africké jednoty, byl Súdán jeden z jejích prvních účastníků a připojil se k výzvě zachování status quo nezávislých afrických států. Ačkoliv to nezabránilo súdánským vládám, v různých obdobích nabízet značnou politickou, ekonomickou a dokonce i vojenskou podporu osvobozeneckým hnutím usilujícím o

svržení vlád v sousedních státech, nebo o vytvoření států vlastních. Jedním z příkladů je pomoc dána Nimajrího režimem Hissanu Habrému v Čadu v občanské válce v roce 1970, dalším příkladem je podpora, kterou stejný režim poskytl eritrejskému osvobozeneckému hnutí bojujícímu za získání nezávislosti od Etiopie. Především Nimajrího režim (podrobněji kapitola 3.5 Nimajrího režim 1972–1984) uplatňoval podporu svých vlastních zájmů hlavně v regionech, ve kterých se snažil zabránit v získání silnější pozice Libyi a Etiopii (Crowder, ed. by Michall, 1984).

Vztahy s arabskými státy také značně kolísaly. Po sporech s Násirovým Egyptem, které byly urovnány v roce 1959, Súdán s Egyptem výrazně rozšířil, stabilizoval a zlepšil své obchodní vztahy. Po červnové válce roku 1967, Súdán svou politiku zaměřil ke znovu vytvoření užší vazby s některými arabskými státy, a proto začal silně podporovat palestinskou záležitost. U příležitosti Arabského summitu konaného v Chartúmu v listopadu 1967, se Súdán připojil k další Arabské Lize vyzývající k: „neuzavření míru s Izraelem, neuznání Izraele, nepřistoupení k jakémukoliv jednání s Izraelem“ (Crowder, ed. by Michall, 1984).

3.3 DIKTATURA GENERÁLA ABBÚDA

Hospodářský chaos, korupce a vyčerpávající válka na jihu, to byly příčiny, které již 17. listopadu roku 1958 vedly k rozpadu vlády a nastolení vojenské diktatury v čele s generálem Ibráhímem Abbúdem. Nová vláda rozpustila parlament, zrušila ústavu, vyhlásila stanné právo a zakázala politickou činnost. Abbúd si získal přízeň obyvatelstva, když vyhlásil program usilující o hospodářskou a politickou stabilitu, potření korupce a školskou reformu. Navázal úzké styky s pokrokovými vládami v arabském světě, uznal Čínskou lidovou republiku. Abbúd rázně vystupoval proti feudálním přežitkům, což způsobilo i rozpory uvnitř samotné armády, jež vedly ke třem pokusům o převrat. Všechny však byly potlačeny (Lacina, K., 1987).

Abbúdova vláda se plně soustředila na řešení hospodářské situace. Do Súdánu začal ve větší míře proudit americký a západoněmecký kapitál a západní specialisté. K uzdravení hospodářství však nedošlo. Důraz na budování nových průmyslových odvětví vedl k úpadku tradičních odvětví textilního a kožedělného průmyslu. Zastavilo se provádění

pozemkové reformy. Útlum tradičních odvětví samozřejmě vedl ke zvýšení nezaměstnanosti. Úpadek zemědělství vedl k růstu cen základních potravin a ve vytváření černého trhu (Lacina, K., 1987).

Abbúdova vláda kromě neúspěchů v hospodářství, které byly popsány výše, byla provázena potlačováním demokratických svobod. Abbúd potíral jakoukoliv politickou činnost. Politickou situaci komplikovala válka na jihu. Metody spálené země uplatňované armádou, jen podněcovaly separatisty. Příslušníci jižních kmenů byli odvoláváni ze správních funkcí a na jejich místo dosazováni důstojníci, jejichž praktiky v mnohém překonaly praktiky z let britské vlády (Lacina, K., 1987).

V letech 1962–1964 se jih prakticky vymkl kontrole ústřední vlády. Těžké represe armády, která začala útočit na civilní rolnické obyvatelstvo na jihu Súdánu, způsobily, že jak „rebelové“ tak „psanci“, kteří uprchli po vzpouře roku 1955, se začali připojovat k řadám ozbrojených disidentů, čímž se značně zvýšil jejich počet. V září 1963 se představitelům různých disidentských skupin podařilo sjednotit značně nesourodé vojsko do nové Země svobodné armády, která později přijala jméno Anyanya, jejíž název v překladu z kmenových jazyků znamená „hadí jed“. Guerillové útoky na policejní oddíly a kasárny na jihu země se stupňovaly a vznikaly nové výcvikové tábory a zásobovací linie, které byly založeny v sousedních zemích, respektive v Etiopii, Keni a Ugandě (Crowder, ed. by Michall, 1984).

Na obsazených územích Anyanya organizovala vlastní správu, daňový systém a polní školy. V roce 1963 založili jihosúdánští emigranti v Léopoldville Súdánskou africkou národní unii (SANU), v jejímž čele stáli bývalí poslanci Joseph Oduho a Wiliam Deng. Abbúdova vláda se odvetou za činnost této strany uchýlila v roce 1963 k hromadným masakrům v provincii Bahr al-Ghazál a k přemísťování nilotských kmenů do Džazíry, kde mnozí lidé umírali při melioračních pracích (Crowder, ed. by Michall, 1984).

Postupem času se Abbúdova vláda octla v úplné izolaci. Proti ní se vytvořila Sjednocená národní fronta sdružující všechny opoziční síly. 21. října 1964 armáda střelbou rozehnala studentskou demonstraci v Chartúmu. Súdánská federace dělnických odborů (Sudan Workers's Trade Union Federation – SWTUF) vyhlásila generální stávkou, do níž se zapojily veškeré složky opozice, které podpořily některé jednotky armády. Generál Abbúd musel odstoupit a moci se v zemi ujala civilní vláda, v jejímž čele stanul bývalý státní úředník Chátim al-Chalífa (Lacina, K., 1987).

Po Abbúdově pádu se vytvořily podmínky pro návrat parlamentní demokracie a pro upevnění vnitřní i zahraniční politiky. Bohužel však propukly spory mezi náboženskými a politickými předáky, proto se od podzimu 1964 do jara 1969 vystřídalo pět vlád a několik stranických seskupení či vládních koalic. Pád diktatury však vytvořil podmínky pro dočasné řešení otázky jihu. Již v březnu roku 1965 se v Chartúmu uskutečnila konference, na které umírněné jižní strany projevíly ochotu ke kompromisu, extremistické křídlo SANU však trvalo na vyhlášení úplné nezávislosti jihu, což zavedlo konferenci do slepé uličky (Lacina, K., 1987).

Zúčastnili se jí zástupci Jižní fronty a koalice jižních studentů, vládních úředníků a zaměstnanců, zformovaných v říjnu 1964, zástupci různých severních stran a Elia Lupe, vůdce Súdánské národní africké unie, reprezentující jižní politiky pobývající v exilu. Zúčastnil se i William Deng, bývalý vládní úředník z jihu, spoluzakladatel SANU. Jeho návrh federální ústavy zaujal paradoxně hlavně představitele vlády, ale SANU, pro niž byla akceptovatelná pouze plná autonomie a nezávislost jižního Súdánu, ji odmítla. Kvůli neústupnosti obou stran nakonec na konferenci k urovnání sporu nedošlo, nicméně byl zřízen dvanáctičlenný výbor, který se skládal ze šesti zástupců severu a šesti z jihu, jehož cílem bylo navrhnout řešení konfliktu (Crowder, ed. by Michall, 1984).

Po skončení jednání vytvořili separatisté v emigraci Frontu osvobození Azánie s cílem odtrhnout jižní provincie. Ústřední vláda reagovala další eskalací vojenských akcí, na něž doplácelo hlavně civilní obyvatelstvo. V roce 1966 došlo i k neshodám uvnitř vládní strany Umma. Země se octla na pokraji občanské války. Chartúmské ulice ovládly ozbrojené skupiny Strany islámské charty a strany Umma. Vnitropolitické napětí se vyhrcovalo periodicky až do jara 1969. Země se zmítala v hospodářském chaosu. Neschopnost demokratických i náboženských stran vedla k definitivnímu krachu súdánské parlamentní demokracie (Lacina, K., 1987).

3.4 KVĚTNOVÝ PŘEVRAZ

Dne 25. května 1969 svrhli vlastenecky orientovaní důstojníci zdiskreditovaný režim. Moc v zemi převzala Rada revolučního vedení (RRV) v jehož čele stál generálmajor Džafar Muhammad Nimajrí. Nimajrí zrušil politické strany, rozpustil parlament a vyhlásil dekrety o znárodnění většiny majetku zahraničních společností. Připravoval se nový zákon

o pozemkové reformě a o znárodnění většiny podniků. Tato opatření nejcitelněji postihla farmáře a střední vrstvu, která začala projevovat nespokojnost. Nimajrího vláda byla zprvu provázena nespokojenostmi nejprve z antikomunistické strany Umma, která neskrývala svůj odpor k Egyptu a zcela nesouhlasila s Nimajrího úzkou spoluprací s Násirovou vládou. Poté, co Nimajrí zlikvidoval pravicové vzbouřence, zahájil tažení proti levici, která nabývala na vlivu (Crowder, ed. by Michall, 1984).

Nimajrí byl podporován laickými nacionalisty, kteří v jeho podpoře viděli jedinou možnost přežití. Situace se vyhrotila 19. července 1971, kdy se skupina levicových důstojníků pod vedením Hašima al-Atá pokusila o státní převrat. Vzbouřencům se podařilo zatknout Nimajrího a legalizovat levicové společenské organizace. Jak se však ukázalo, celá akce nebyla dostatečně připravena. Většina oddílů chartúmské vlády zůstala věrná Nimajrímu a v rozhodné chvíli na jeho straně zasáhl i egyptský prezident Sadat. Po třech dnech měly Nimajrího jednotky opět situaci pod kontrolou. Vůdci povstání byli přes protest zahraničních států popraveni, s ostatními byl veden narychlo zorganizovaný proces. Režim se pragmaticky chopil Islámu jako vhodného nástroje k ospravedlnění represí (Lacina, K., 1987).

Politické změny v Chartúmu v období nezávislého Súdánu nebyly doprovázeny žádnou násilnou politickou konfrontací ani krvavým převratem, s válkou na jihu ale měly zřejmou souvislost (hospodářské problémy a nutnost financovat boje). Dva výše zmíněné úspěšné převraty v roce 1958 a 1969 proběhly poklidnou cestou a tato konfrontace se týkala střetů mezi osobnostmi a mezi politickými skupinami, ve kterých bylo náboženství a jejich obrovský počet přívrženců nejvlivnějším prvkem. Ukázalo se, že představitelé obou odlišných náboženství měli téměř stejné pravomoci, a že vyrovnávací kompromisy a proměnlivé koalice mezi nimi, byly nezbytné pro kontinuitu systému. To je důvod, proč byla koalice známkou súdánského politického života po získání nezávislosti. Nestabilita byla částečně důsledkem selhání po sobě jdoucích vlád, které chtěly dosáhnout dostatečné sociální a ekonomické transformace k uklidnění různých městských skupin, zejména dělníků, jejichž nároky na sociální rovnost, hospodářský rozvoj a participaci na politickém životě i nadále ohrožovaly křehkou politicko-sektářskou rovnováhu (Johnson, D. H., 2007).

3.5 NIMAJRÍHO REŽIM 1972–1984

Za důležitou součást upevnění své pozice Nimajrí považoval vyřešení jižní otázky. Nimajrí slíbil jižním kmenům autonomii už v květnu roku 1969, ale kvůli povstání opozice, neměl čas se touto problematikou vůbec zabývat. Organizace Anyanya původně nechtěla s jeho režimem vůbec jednat. Když však Nimajrí odvolal účast Súdánu na připravované federaci s Libyí a Egyptem, naklonil si vůdce separatistických hnutí. V únoru 1972 byla podepsána v Addis Abebě dohoda poskytující jihu autonomní správu. Výsledkem bylo, že se z Keni, Ugandy a Etiopie vrátilo více než milion uprchlíků a na dvacet pět tisíc bojovníků Anyanya bylo zařazeno do vládní armády a státního aparátu (Lacina, K., 1987).

Urovnání poměrů jihu bylo pro Nimajrího nejen prestižní otázkou ve vztahu k africkým zemím, ale i významným stabilizačním faktorem vnitřní politiky. Nicméně mnohonárodnostní stát zmítaný etnickými a náboženskými spory nebylo možné spravovat pomocí vojenské diktatury a bez ohledu na politické aspirace jednotlivých složek společnosti. Nimajrí provedl v letech 1971–1973 přestavbu politických a společenských institucí. Uskutečnily se nové volby do Lidového shromáždění a byla přijata nová ústava. Nimajrí byl v inscenovaném lidovém referendu zvolen prezidentem (Lacina, K., 1987).

O smířlivou politiku se Nimajrí z počátku své vlády snažil i ve vztahu k ostatním africkým státům. V roce 1970 například vedl usmiřovací výbor, kde byl zvolen arabskými státy jako prostředník mezi jordánským králem Husseinem a palestinskými partyzáni, aby pomohl přinést příměří a ukončit občanskou válku v Jordánsku. Avšak po převratu v červenci 1971 a bojích proti povstání, se zhoršily vztahy s Libyí a Egyptem a režim se obrátil na více konzervativní státy z arabského poloostrova, zejména na Saúdskou Arábii, Kuvajt a Abú Dhabí. Prezident vyzval k alianci arabských peněz se západní technologií a súdánskými zdroji. Politické i ekonomické vazby Súdánu a arabských zemí se tímto krokem značně zvýšily. V roce 1975 Abú Dhabí založila Arabských fond pro hospodářský a sociální rozvoj, oznámila desetiletý plán na zdvojnásobení objemu výroby v Súdánu a navrhla plán, podle kterého by měly arabské ropné státy k počátku roku 1985 přispět 6 miliard dolarů do súdánské ekonomiky. Do budoucna bylo třeba zachovat dobré jméno arabské ropy. Producenti se stali hlavním aspektem v Nimajrího zahraniční politice (Crowder, ed. by Michall, 1984).

Změnou prošel režim i ve své vnitřní politice. Postupně Nimajrí nastolil vládu osobní moci opírající se o armádu, tajnou policii a finanční podporu konzervativních arabských režimů.

Rostlo sociální napětí, zejména v Kordofánu a Dárfúru. Předáci strany Umma v čele se Sádikem al-Mahdíem kritizovali hospodářskou politiku vlády, jež byla zaměřena především na rozvoj pobřeží a Džazíry, zatímco chudý západ postižený v důsledku několikaletého sucha hladomorem a nemocemi v první polovině sedmdesátých let, byl zanedbáván. Není proto divu, že tři atentáty na Nimajrího v letech 1974–1976, byly právě z této oblasti (Lacina, K., 1987).

Následný zákon o internaci na základě pouhého podezření vedl k další revoltě. 2. července 1976 vstoupilo na území Súdánu z východu a severozápadu na půl druhého tisíce povstalců s cílem vyvolat vše lidové povstání a dobýt Chartúm. Pokus o převrat byl řízen emigrantskými skupinami z Londýna a měl větší podporu než předešlé. Po nezdařeném pokusu o sestřelení letadla, v němž se Nimajrí vracel z Francie, a neúspěšném atentátu na letišti v Chartúmu, se postupující povstalecké jednotky rozhodly k bezhlavému útoku na hlavní město, který však také zkrachoval. Nimajrí obvinil ze spoluúčasti na povstání Libyi a Etiopii. Následovaly hromadné popravy a represe mezi vůdci náboženské i laické opozice (Lacina, K., 1987).

Svou zahraniční politiku pak ve druhé polovině sedmdesátých let Nimajrí zcela podřídil zajišťování bezpečnosti a definitivně opustil panarabskou platformu. Podél hranic s Čadem byly rozmístěny egyptské jednotky, jež měly od těchto zemí izolovat opoziční kmeny v Dárfúru a Kordofánu. Nimajrí navázal styky s etiopským revolučním režimem, s nímž koncem roku 1976 uzavřel dohodu. Súdán se zavázal přerušit pomoc eritrejským povstalcům výměnou za nevměšování Etiopie do událostí na súdánském jihu. Jednání vojenského charakteru byla vedena i se Saudskou Arábií a severním Jemenem. Postoj Súdánu k Etiopii se však změnil, když se v Etiopii roku 1977 dostalo k moci levicové křídlo Mengisty Haile Mariama. Účast Súdánu na válce v Eritreji a na straně Hissena Habrého v občanské válce v Čadu však zatěžovala súdánský rozpočet nad jeho možnosti (Lacina, K., 1987).

Obrat nastal ve vztahu k zahraničním mocnostem. Během prvních dvou let vládnutí pokračoval Nimajrí v politice svého předchůdce, tzn. v dobrých diplomatických vztazích se Sovětským svazem. Nimajrí rovněž vytvořil užší diplomatické vztahy s Čínou. Avšak

události července 1971 vedly režim k otázce, zda jsou moudré bližší vztahy se Sovětským svazem, o němž se soudilo, že mělo prsty v pokusu o převrat. Ačkoli diplomatické styky zůstaly intaktní, vztahy se začaly podstatně více zhoršovat. Naopak na politickou destabilizaci Nimajrí reagoval ještě užším sepětím s USA. Podepsal nové dohody o dodávkách zbraní, jež zaplatila Saudská Arábie. Vztahy Súdánu se zlepšily i s některými západními evropskými zeměmi (Crowder, ed. by Michall, 1984).

V červenci 1976 byla uzavřena obranná smlouva s Egyptem. Ten samý rok Nimajrí navázal styky se Stranou islámské charty, čímž se zlepšily jeho vztahy s islámskou opozicí. Uvedl v platnost některé principy islámského práva a po vzoru prezidenta Sadata okázale demonstroval zbožnost a skromnost, jež mu měla religiózním obyvatelstvem zajistit popularitu. Nakonec však politika otevřených dveří úplně zkrachovala a postupně ochabovala i hospodářská spolupráce s ostatními státy. Od počátku osmdesátých let se súdánská politika dostávala čím dál více do izolace (Lacina, K., 1987).

Po období relativního klidu v letech 1978–1981 se napětí ve společnosti začalo znovu vyhrcovat. V prvních lednových dnech roku 1982 vypukly v Chartúmu studentské demonstrace, po nichž byly uzavřeny vysoké a střední školy. Nová vlna stávek a demonstrací provázená plněním obchodů vypukla koncem ledna, když vláda oznámila zrušení státních subvencí na potraviny. Jedinou oporou Nimajrího zůstal zkorumpovaný důstojnický sbor a bezpečnostní aparát. Většina společenských a správních institucí prakticky přestala fungovat (Lacina, K., 1987).

Jižní provincie, jež po roce 1972 projevovaly značnou dávku loajality, se po sérii násilných administrativních opatření a poté, kdy na jihu země dal Nimajrí volnou ruku propagandistům ze Strany islámské charty ve snaze vyřadit z opoziční fronty sílu, začaly opět bouřit. Situace na jihu přešla do nové etapy občanské války poté, co Nimajrí v září 1983 vyhlásil islámský právní řád za jediný zdroj zákonodárství. Šlo o další pragmatický krok motivovaný snahou získat přízeň náboženské opozice a zasadit úder levici. Islámské právo se vztahovalo na celé území Súdánu, což na jihu vyvolalo nové kolo povstání. V listopadu 1983 došlo k vraždám důstojníků a úředníků pocházejících ze severu a k přepadávání vojenských objektů. Iniciátory povstání byli příslušníci kmene Dinka a bývalí bojovníci hnutí Anyanya, které vedl plukovník John Garang. Cílem vzpoury však již nebylo odtržení jihu, ale svržení protilidového režimu a nastolení demokratického zřízení (Lacina, K., 1987).

3.6 DRUHÁ FÁZE OBČANSKÉ VÁLKY 1983–2005

Druhá část občanské války začala v roce 1983, 10 let po Nimajrího triumfální návštěvě jihu, kdy byl jihosúdánským obyvatelstvem vnímán jako mírotvorce. V zájmu posílení své pozice, začal Nimajrí dělat ústupky islámským fundamentalistům, kteří nechtěli zachovat addisabebskou dohodu. Naopak požadovali, aby se celý Súdán stal islámským státem, to znamenalo rozšíření práva šaría i na jih. Proto Nimajrí zavedl právo šaría v Súdánu včetně jeho jižní části, což vedlo k obrovským protestům ze strany jihosúdánského obyvatelstva a poklesu Nimajrího vlivu. V září 1983 byl jih Súdánu rozdělen do tří samostatných oblastí, každá s vlastním guvernérem a sněmem. Jeho snaha naklonit si islámskou stranu zavedením práva šaría vedla k znovuvypuknutí občanské války. V čele rebelů stálo tentokrát Súdánské lidové osvobozené hnutí (SPLM) a jeho ozbrojené křídlo Súdánská lidová osvobozená armáda (SPLA) (Arnold, G., 2008).

SPLA se pustila do partyzánské války a ohrožovala tak města a komunikace. Svou destruktivní taktikou bránila distribuci potravin, což vyústilo v obrovský hladomor a vytváření nových vln uprchlíků utíkajících přes hranice do sousedních zemí. V Chartúmu proti Nimajrímu vzrostla opozice, která nesouhlasila s celosúdánským islámským řádem. Nelibost projevoval i Egypt, který protestoval kvůli krutosti šarijských trestů. V září 1984, na základě mezinárodního tlaku a po několika marných pokusech o převrat, Nimajrí vyhlásil stav pohotovosti, odvolal rozdělení jihu do tří oblastí a odstranil uplatňování práva šaría ve všech jižních oblastech. Nicméně, jeho rozhodnutí přišlo příliš pozdě a nezastavila rozvíjející se válku. SPLA do března 1985 ovládla řadu rozsáhlých jižních oblastí (Arnold, G., 2008).

Politická krize vyvrcholila v důsledku prudce se snižující životní úrovně, zvláště policejního aparátu, chaosu hospodářství a korupci byrokracie. V březnu 1985 vyhlásil stávkou Odborový svaz svobodných profesí a dal impuls k vlně masových demonstrací. Dne 5. dubna část generality uzavřela dohodu se Silami národní spásy, sdružujícími sedm odborových organizací a pět politických stran – Umma, NUP, SKS a súdánskými baasisty. 6. dubna došlo v Chartúmu k vojenskému převratu, v jehož čele stál generál Abdarrahmán Sivár ad-Dahab. Nimajrí se o převratu dozvěděl v Káhiře, kde se zastavil na cestě z USA. V zemi bylo legalizováno 15 politických stran a 77 odborových organizací. Vojenská rada

slíbila předat moc do rukou civilní vlády. Po parlamentních volbách v lednu 1986 se vytvořila koaliční vláda v čele se Sádikem al-Mahdíem (Lacina, K., 1987).

Ve volbách v dubnu 1986 získala Umma (strana Sádika al-Mahdího) 99 z 264 křesel a al-Mahdí se stal premiérem vládní koalice. Hlasování pro 37 křesel jižních poslanců v parlamentu bylo kvůli pokračujícím vojenským aktivitám povstalců pozastaveno. John Garang, nový vůdce SPLA, se setkal s al-Mahdíem v Addis Abebě 31. července 1985, ale jejich setkání nepřineslo žádné řešení konfliktu. Během osmdesátých let 20. století, v době vzestupu Mahdího v Súdánu, byl sever hluboce ovlivněn fundamentalistickými islámskými vlivy, a i když byl Sádik al-Mahdí ochoten ke kompromisu, jako přímý potomek Mahdího se tak ocitl mezi mlýnskými kameny. Na jedné straně to bylo jeho přání vyřešit politický problém, na druhé straně jeho vlastní touha vládnout islámskému státu (Arnold, G., 2008).

Na konci osmdesátých let čelil Súdán mezinárodnímu tlaku kvůli ukončení občanské války. V této době se súdánský dluh vyšplhal na obrovských 18 miliard dolarů. Přesto však válka nabývala na intenzitě. V dubnu roku 1987 se stal jeden z nejhorších incidentů občanské války vůbec. Bylo zmasakrováno tisíc příslušníků jižního kmene Dinka poblíž města el-Dhaein v Dárfúrské provincii. Cílem Národní islámské fronty (NIF), která byla v té době součástí al-Mahdího vlády, bylo vystrašit jižní Súdán a varovat jej před dalšími záměry severní vlády (Arnold, G., 2008).

Hladomor dosáhl na jihu Súdánu vrcholu roku 1988. Mezinárodní humanitární organizace nebyly schopny poskytnout pomoc ani těm nejpotřebnějším. Ten samý rok byl Sádik al-Mahdí znovu zvolen a jeho vláda vzápětí navrhla zpřísnění trestů podle islámského práva šaría. Ke konci roku 1988 se odhadovaný jeden milion vysídlených osob z jihu přestěhoval do táborů na jih od Chartúmu. Konvoje potravinové pomoci pro toto odsunuté obyvatelstvo však byly napadeny SPLA. Tento rok byl charakteristický nekonečným politickým manévrováním, žádného zásadního průlomu však dosaženo nebylo. NIF přijala slogan „Není míru bez islámu“. Do konce roku 1988 zemřelo asi dvě stě padesát tisíc lidí hladem, protože jak vláda, tak SPLA neumožnily přísun potravin těm, kteří je nutně potřebovali. Na začátku roku 1989 SPLA, čítající čtyřicet tisíc členů (převážně příslušníků kmene Dinka), kontrolovala větší část jižního Súdánu, zatímco chartúmské vládní síly byly omezeny na hlavní města tří jižních provincií a řadu malých posádek (Arnold, G., 2008).

Stále chaotická politická situace v Chartúmu přinesla na konci června 1989 vojenský převrat. Revoluční rada národní spásy pod vedením brigádního generála Omara Hassan al-Bašíra pozastavila ústavu a rozpustila parlament a všechny politické strany. Al-Bašír se stal ministrem obrany a náčelníkem generálního štábu. Do roku 1989 stála občanská válka jeden milion dolarů denně a vláda v Chartúmu prakticky zkrachovala. Nástup al-Bašíra však neznamenal krok vpřed při vyřešení jižní otázky, neboť i on byl zajatec fundamentalistů a neměl v plánu udělat nic v souvislosti s právem šaría. V letech 1991–1992 válka pokračovala, pravidelně probíhala jednání a podávaly se návrhy na příměří, ale i pokročilé rozhovory nepřinesly konkrétní výsledky. Odhaduje se, že k roku 1992 trpělo nedostatkem potravin sedm milionu Súdanců. Další tři miliony tvořili uprchlíci a lidé vyhoštění ze země (Arnold, G., 2008).

V únoru roku 1994 chartúmská vláda zahájila masivní vojenské operace proti SPLA. Současně OSN naléhavě vyzývala k humanitární pomoci pro sto tisíc vysídlených osob. Další mírové rozhovory se konaly v Nairobi v březnu a květnu 1994, ale opět nepřinesly žádné výsledky. Podmínky uprchlíků a bezdomovců se stále zhoršovaly (Arnold, G., 2008).

V polovině března 1996 SPLA prohlásila, že obsadila město Yei, zajala tisíc vládních vojáků a ukořistila patnáct tanků a čtyři děla. Ke konci března SPLA ovládala celou jižní hranici a vyhnala vládní jednotky od Bílého Nilu a Rovníkových států. Během dubna 1997 SPLA prohlašovala vítězství nad chartúmskou vládou. O rok později 15. června SPLA oznámila obsazení města Yirol, severozápadně od Džuby, kde bylo údajně zabito mnoho vojáků z tisíce členné posádky, čímž SPLA odřízla chartúmské vládě přístup k Džubě. Až do let 1998–1999 nebyly žádné náznaky, že by se měla občanská válka chýlit ke konci. Žádné mírové jednání, které proběhlo v devadesátých letech 20. století, totiž nepřineslo žádné řešení problému mezi severním a jižním Súdánem (Arnold, G., 2008).

V devadesátých letech byl Súdán mimo jiné obviňován z podpory mezinárodního terorismu, neboť jak ukazují některé výzkumné studie, některé farmy a plantáže mohly být využívány k financování výstavby a provozu výcvikových táborů teroristů. Nejaktivnější byl v tomto ohledu nejhledanější terorista 21. století Usáma bin Ládín, jemuž Súdán poskytl v letech 1991 až 1996 útočiště. Usáma bin Ládín zřídil v Súdánu několik stavebních firem a dalších projektů, pomohl Súdánu vyřešit jeho dluh s Ruskem za nákup zbraní a za odměnu mu chartúmská vláda poskytla půdu v okolí Port Súdánu. Tam

zajišťoval výcvik hnutím jako Hizbaláh, Hamás, Eritrejský islámský džihád nebo Oromský islámský džihád (Záhořík, J., 2010).

Spojené státy americké zařadily Súdán na seznam zemí podporující terorismus. Nálety USA na údajný petrochemický závod v Chartúmu pak byly odplatou za teroristické útoky na americké ambasády v Nairobi a v Dar es-Salamu, z jejichž zosnování byl Súdán obviňován. Ve Washingtonu navíc panovalo přesvědčení, že Súdán zde vyvíjí zbraně hromadného zničení (Záhořík, J., 2010).

V průběhu roku 1999 se Egypt a Libye se snažili o smíření mezi súdánskou vládou v čele s prezidentem al-Bašírem a vůdcem SPLA Johnem Garangem, ale bez úspěchu. Při rozhovorech v Ženevě na půdě Komise pro lidská práva OSN v březnu 1999 John Garang uvedl, že cílem SPLA je ukončení občanské války a dosažení míru a vytvoření dvou samostatných, ale konfederálních států. Hlavním problémem, který podle něj rozděluje severní a jižní Súdán, je islámská ústava. Vojenské neúspěchy na jihu Súdánu vedly prezidenta k tomu, že odvolal ministra obrany a velitele armády. Novým ministrem obrany se stal generál Abd al-Rahman Sior al-Khatim. Válka pokračovala v nezmenšené míře až do roku 2000. Řada měst a vojenských posádek mezitím změnila strany. Na obou stranách byly značné ztráty. Jednání IGAD konající se v únoru, květnu a prosinci roku 2000, se snaží usmířit súdánskou vládu a SPLA, ale bez úspěchu (Arnold, G., 2008).

Hlavním problémem byl požadavek súdánské vlády, která i nadále chtěla aplikovat práva šaría, naopak SPLA trvala na oddělení náboženství a státu. V letech 2000–2001 IGAD pracoval na vytvoření podmínek na obhájení sebeurčení jihu, ale opět bez většího úspěchu. V srpnu roku 2001 zřídila chartúmská vláda výbor ministrů, kteří měli usilovat o ukončení bojů a přezkoumat libyjsko-egyptskou mírovou iniciativu, která trvala na súdánské jednotě. Boje nicméně pokračovaly. Vládní operace proti SPLA v pohoří Núba v průběhu května 2001 měly za následek velký počet obětí a vysídlení civilního obyvatelstva. Mezitím boje v oblasti Bahr al-Ghazál vedly k odsunu třiceti tisíc lidí. Vládu v Chartúmu navíc rozzuřilo, když Spojené státy americké přidělily deset miliónů dolarů na pomoc SPLA. Na počátku 21. století se klíčovým tématem ve všech návrzích řešení sporů stala ropa a její konečná kontrola (Arnold, G., 2008).

Intenzivní diplomatické aktivity probíhající v průběhu celého roku 2002 znatelně přiblížily obě súdánské strany k mírové dohodě. V lednu 2002 jednala Británie a Norsko s prezidentem al-Bašírem a s vůdcem Súdánské lidové osvobozené armády Johnem

Garangem. Později americký velvyslanec v Súdánu, John Danforth, přesvědčil obě strany, aby se dohodly na šestiměsíčním příměří v pohoří Núba. Dohoda byla podepsána ve Švýcarsku a byla schválena Africkou unií. IGAD, Libye a Egypt i nadále tlačili na Chartúm a SPLA. Spojené státy americké ve výsledku předpokládaly, že se v zemi vytvoří dva paralelní právní systémy, jeden pro muslimský sever a druhý pro křesťansko-animistický jih. Přes tyto rozhovory a jednání však boje pokračovaly. V červnu 2002 dosáhla SPLA významného strategického průlomů ve válce, když obsadila město Kapota v Equatorii, asi padesát kilometrů od Keňské hranice (Arnold, G., 2008).

V červnu 2002 byla obnovena jednání mezi vládou a SPLM pod záštitou IGAD v Machakos v Keni. Jednání vedla dne 20. července k podpisu memoranda, které poskytovalo jihu právo na sebeurčení a zrušení práva šaría. Následovalo příměří. Dohoda nabídla jihu možnost odtržení po šestiletém přechodném období. V červenci 2002 prezident al-Bašír odjel do Ugandy, kde se poprvé osobně setkal s Johnem Garangem. Nicméně s dohodou nesouhlasil Egypt, údajně kvůli obavám z rozpadu Súdánu (Arnold, G., 2008).

Po přerušení způsobeném boji o město Torit byla jednání v lednu 2003 obnovena v Keni, na kterých se projednávaly hlavně otázky podílení se na moci, zda uplatňovat právo šaría v celém Súdánu a otázka sdílení bohatství a rozdělení příjmů z ropy. Jednání probíhala za přispění Mezinárodního měnového fondu, Světové banky a Evropské unie (Arnold, G., 2008).

V září 2003 podepsaly obě strany bezpečnostní dohodu, podle které měla súdánská vláda zmenšit své jednotky v jižním Súdánu ze sto tisíc na dvanáct tisíc vojáků a naopak SPLA měla stáhnout své jednotky ze severu. Tento přesun vojenských jednotek měl být dokončen do třiceti měsíců od začátku platnosti mírové dohody. Přestože krize v Dárfúru v průběhu roku 2004 zastínila mírový proces, byla v lednu a v květnu 2004 přijata ve městě Naivasha řada protokolů, které zahrnovaly rozhodnutí o sdílení bohatství (ropné příjmy se rozdělí rovným dílem mezi sever a jih) a rozhodnutí o uskutečnění referenda, ve kterém se rozhodne o postavení Abyei, pohoří Núba a jižní provincie Modrý Nil, které se sice nacházejí na severu země, ale byly obsazeny jednotkami SPLA. Referendum mělo rozhodnout i o bezpečnosti a právu šaría v Chartúmu, které se nadále nemělo vztahovat na křesťanské či jiné nemuslimské obyvatelstvo. Měla být změněna ústava jižního Súdánu (Crisis group, 2005).

Finální mírová dohoda byla podepsána dne 9. ledna 2005 v Nairobi. Vůdce Súdánského lidového osvobozenického hnutí John Garang a první viceprezident Ali Osman Taha Mohamed podepsali konečnou mírovou smlouvu, která ukončila dvacet jedna let trvající občanskou válku, nejdelší africký konflikt, který měl za následek více než dva miliony obětí a čtyři miliony vysídlených lidí. Jednalo se o vyvrcholení třicet měsíců intenzivních jednání (Arnold, G., 2008).

Dohoda byla podepsána za přítomnosti prezidenta al-Bašira, dalších jedenácti hlav afrických států a amerického ministra zahraničí Colina Powella. Podpis dohody znamenal počátek šestiměsíčního přechodného období, během kterého měla být dokončena nová ústava, která měla vytvořit přechodnou vládu v Chartúmu a samostatnou správu na jihu. Šestileté přechodné období začalo v červenci 2005. Celostátní volby se plánovaly na třetí rok po podepsání mírové smlouvy. Mírová dohoda byla příznivě přijata mezinárodními společenstvími 12. dubna 2005, kdy na dárcovském setkání v Oslu přislíbila 4,5 miliardy dolarů na pomoc Súdánu. Na konci šestiletého období měl jih Súdánu hlasovat o tom, zda vystoupí ze Súdánu. Roku 2011 se konalo referendum o sebeurčení jižního Súdánu, kde se 98 % obyvatel vyslovalo pro nezávislost. Roku 2011 tak vznikl nový stát Jižní Súdán (Arnold, G., 2008).

4 PŘÍPADOVÁ STUDIE: JIHOSÚDÁNSKÝ SEPARATISMUS

Jak už bylo uvedeno v předchozí kapitole, došlo v roce 1956 k dohodě o vytvoření nezávislého Súdánu v podstatě bez účasti politiků zastupujících jihosúdánské obyvatelstvo. To se ostatně v novém státě ocitlo v nevýhodném postavení ekonomicky, kulturně i politicky marginalizované skupiny. Není tedy divu, že se záhy začaly projevovat separatistické a autonomistické tendence. Mezi stranami se separatistickým programem byla zpočátku nejaktivnější Súdánské africké národní unie a ve druhé fázi občanské války (1983–2005) Súdánské osvobozené hnutí.

4.1 CHARAKTERISTIKA SEPARATISTICKÝCH STRAN

4.1.1 Anyanya (ozbrojené křídlo Súdánské africké národní unie)

Jihosúdánci, kteří v letech 1960 až 1961 opustili svou zemi, se v konžském Léopoldville sdružili pod názvem Súdánská africká národní unie uzavřených okresů (Sudan African Closed Districts National Union – SACDNU), jejímž cílem bylo vyhlášení nezávislého státu na jihu Súdánu. Nejvyššími představiteli této organizace se stali Saturnino Ohure, Joseph Oduho (prezident) a William Deng Nhial jako generální tajemník. V lednu 1963 si změnila název na jednodušší a přesvědčivější Súdánskou africkou národní unii (Sudan African National Union – SANU), název měl zároveň i mezinárodní souvislost, neboť byl podobný jiným africkým národním uniím např. v Keni – KANU, Tanzanii – TANU aj. Všichni tři nejvyšší představitelé se snažili přesvědčit své africké, evropské i americké partnery o nutnosti změn v Súdánu a o legitimitě svých cílů (Jok, J. M., 2005).

Anyanya byla vytvořena jako ozbrojené křídlo SANU dne 30. června 1963, kdy Joseph Oduho uspořádal setkání nejvyšších představitelů strany, na kterém byl přijat název Anyanya, označující jed hada. Vojenským vůdcem Anyanya byl jmenován generálmajor Emedio Tafeng Odongi. Programem Anyanya se stal boj proti arabskému imperialismu a negramotnosti na jihu Súdánu (Akol, L., 2007). Od počátku narušovala jednotu jihosúdánských postojů vzájemná předpojatost jednotlivých regionálních vůdců i odlišná ideologická východiska, což vyústilo k tomu, že skupina členů SANU pod vedením Josepha Oduha se odpojila již o dva roky později a založila Azánskou osvobozenou

frontu (Azania Liberation Front – ALF). V roce 1966 přesunula ALF své vedení z exilu do jižního Súdánu. Politika ALF byla založena na vybudování silné armády Anyanya a boji za osvobození Azánie, skládající se z regionů Equatoria, Bahr al-Ghazál a Horní Nil (Záhořík, J., 2012).

Anyanya a ALF se těšily podpoře některých sousedních zemí, zejména Etiopie, Konga a Středoafričké republiky, které poskytovaly finanční a logistickou pomoc, nebo umožňovaly jejím jednotkám přebývat na svém území. Důvodem jejich pomoci byl strach ze súdánského islámského režimu a obavy z internacionalizace konfliktu, i když zrovna tato pomoc zvenčí přispěla k tomu, že súdánská občanská válka získala mezinárodní charakter.

Specifickou kapitolou v dějinách jihosúdánského odporu je zapojení Izraele do občanské války. První kontakty se uskutečnily v ugandské Kampale v roce 1964 mezi zástupci Izraele a Azánskou osvobozenou frontou. K dalším kontaktům mezi nově vytvořenou prozatímní vládou jižního Súdánu a izraelskými vyslanci došlo v Nairobi a izraelská strana dokonce pozvala své partnery do Tel Avivu, kde byl v prosinci 1964 dohodnut výcvik jednotek Anyanya. Izraelské vojenské jednotky pak dohlížely na přepravu vojenského materiálu. K ukončení vzájemné kooperace však došlo vlivem externí události, již byl nástup Idiho Amina v Ugandě (Záhořík, J., 2012).

K ukončení existence vojenských jednotek Anyanya došlo v roce 1968, neboť Nimajrího režim usiloval o ukončení konfliktu, ke kterému došlo prostřednictvím addisabebské konference. Součástí mírového uspořádání bylo totiž zapojení jednotek Anyanya do regulérní súdánské armády, k čemuž došlo mezi dubnem a srpnem 1972 (Madut-Arop, A., 2006).

V letech 1980–1983 začala na jihu Súdánu působit jiná povstalecká skupina Anyanya 2, která měla pouze lokální guerillový charakter. Dále pak Súdánská lidová revoluční strana (Sudan Peoples's Revolutionary Party – SPRP) skládající se z bývalých členů Anyanya nuerského původu (Záhořík, J., 2012).

4.1.2 Súdánské osvobozenécké hnutí/armáda

V roce 1983 došlo k vyvrcholení rozporů mezi vojensko-politickými představiteli jižního a severního Súdánu a zároveň začala druhá fáze občanské války, do které vstoupila jako rozhodující prvek Súdánská lidová osvobozenécká armáda (Sudan's People's Liberation Army – SPLA) v roli ozbrojeného křídla Súdánského lidového osvobozenéckého hnutí (Sudan's People's Liberation Movement – SPLM). Jejich vojensko-politická strategie navazovala na hnutí Anyanya, neboť nadřazovala vojenské vítězství nad politickou mobilizací. Hlavní snahou jejího vůdce Johna Garanga bylo zmocnění se státních struktur za účelem sociální transformace shora (De Waal, A., 1997).

SPLA vznikla roku 1983, když se jihosúdánští vojáci vzbouřili proti rozkazu přesunutí se na sever, neboť to odporovalo smlouvě z Addis Abeba, kde bylo stanoveno, že jihosúdánská armáda bude působit výhradně na jihu země. Vzpouza v armádě se podle některých pramenů připravovala již delší dobu a poselství o boji proti islamizační politice Nimajrího vlády se rychle rozšířilo do všech provincií na jihu. Základna těchto vzbouřenců v čele s Johnem Garangem byla v sousední Etiopii (Johnson, D. H., 2007).

Stěžejním bodem politiky SPLA/SPLM bylo odstranění Nimajrího režimu, nikoliv separatismus, který zastávali bývalí důstojníci Anyanya, což je nejpodstatnější rozdíl těchto hnutí. Problémem však bylo, že pro splnění tohoto cíle potřebovalo hnutí širokou podporu ve svých provinciích, což vzhledem k menším a ne méně významným organizacím a guerillovým skupinám, často s radikálnějšími vizemi (Anyanya 2), nebylo jednoduché. Nimajrí v tomto rozkolu uviděl příležitost, jak dezintegrovat jih a posílit svou moc, proto roku 1984 navázal spojení s představiteli Anyanya 2 a začal jim dodávat munici a zbraně. Ta pak modifikovala program z nekompromisního odtržení směrem k vytvoření federace (Záhořík, J., 2012). Vláda se také účinně angažovala v interetnických konfliktech na jihu Súdánu, které se rozhořely mezi arabskými pastevci Baggára a zemědělci Dinka (Madut-Arop, A., 2006).

V Súdánu došlo k prohloubení předělu mezi severem a jihem v důsledku aktivit agresivního arabizujícího islámu ze severu, který se snažil prosadit směrem na jih, a to s katastrofálními následky. Občanská válka zde zuřila od roku 1955 do roku 1972 a v roce 1983 se rozhořela znovu. Konflikt se obnovil poté, co Národní islámská fronta v Chartúmu

v roce 1989 uchvátila moc. Než konflikt v roce 2002 skončil, zemřelo přibližně dva a půl milionu lidí (Reid, R. J., 2011).

4.2 CESTA JIŽNÍHO SÚDÁNU K NEZÁVISLOSTI

Počátky hledání kompromisu sahají do období po skončení 2. světové války k roku 1947, kdy se konala konference v Džubě, kde se však nejednalo o rovnocenné zastoupení zúčastněných stran. Prvním skutečným mírovým, v té době ojedinělým úsilím, byla až konference v Addis Abebě, která se uskutečnila 16. února 1972 v hotelu Hilton, jíž se zúčastnili zástupci obou stran, súdánské vlády, vedené prezidentem Nimajrím a Osvobozeneckého hnutí jižního Súdánu (Southern Sudan Liberation Movement – SSLM), vedené Josephem Lagu (Johnson, D. H., 2007). Základním cílem addisabebské mírové konference bylo vytvoření jednotného a federativního Súdánu, který by umožnil získat jižním provinciím určitou autonomii a zbavit je přímé závislosti na rozhodnutích z Chartúmu. O jedenáct dní později zástupci severní a jižní části země podepsali Addisabebskou smlouvu.

Roku 1972 Nimajrí obrátil svou pozornost na jih. S pomocí Etiopie a Světové rady církví byla uzavřena dohoda mezi vládou a hnutím Anyanya v čele s generálem Josephem Lagu o ukončení občanské války. Dohoda z Addis Abeba, jak byla později známa, dala jihu formu regionální autonomie ve federální struktuře státu. Bylo zřízeno regionální lidové shromáždění s Nejvyšší výkonnou radou, jejichž předseda byl současně viceprezident republiky. Vláda uznala křesťanské náboženství a zařadila používání anglického jazyka po bok islámu a arabštiny. Avšak i přes snahu realizovat úplné příměří, se to zcela nepodařilo. Dohoda úspěšně ukončila občankou válku a vedla k tomu, že se do Súdánu vrátila většina z odhadovaných tři sta tisíc uprchlíků, kteří zemi opustili během dlouhé občanské války. Snahy o přesídlení dalších osmi set tisíc jižanů, kteří v důsledku války přišli o domov, byly provedeny s pomocí komise OSN pro uprchlíky, Aga Khanu a dalšími mezinárodními organizacemi poskytující pomoc. Volby do krajského zastupitelstva proběhly v listopadu 1973 bez incidentů a Abel Alier, jihosúdánský politik a Nimajrího osobní kandidát, byl bez odporu zvolen jako viceprezident. Volby do jižanského Národního shromáždění následovaly v dubnu roku 1974 (Crowder, ed. by Michall, 1984).

Ne všichni však novou mírovou smlouvu nadšeně vítali. Zástupci SPLM se ihned po návratu z konference octli pod palbou kritiky ze strany radikálních bojovníků, usilujících o vyhlášení nezávislého státu na jihu Súdánu, nebo alespoň jasně definovaného jižního Súdánu v rámci federace, který by ale používal co největší autonomii. Na ratifikaci smlouvy, které se někteří jihosúdánští politici otevřeně bránili, měly zájem i sousední země. Prezident Zairu (dnešní Demokratická republika Kongo) Mobutu Seko Seko vyhostil Francise Mayara a Gordona Mayena, kteří nesouhlasili s addisabebským vyrovnáním a ugandský prezident Idi Amin naléhal na Josepha Lagu, aby smlouvu urychleně podepsal (Akol, L., 2007). Důvodem bylo obrovské množství súdánských uprchlíků, které obě země hostily. Smlouva z Addis Abeba jim dávala určitou naději na stabilizaci pohraničních poměrů a ulehčení finanční zátěže plynoucí z uprchlických táborů.

Ukončení války však bylo pouze dočasné a jižní Súdán pod dominancí Dinků byl zdánlivě stabilní. Na druhou stranu súdánská vláda neutrácela za válečné výdaje a zlepšila se i mezinárodní pověst Súdánu. Avšak tento vratký stav byl završen procesem „národního usmíření“, který roku 1978 zahájil prezident Nimajrí, jenž vyvrcholil v roce 1983 anulováním dosavadních dohod s jižním Súdánem a vyhlášením islamizační politiky pod vlivem nejvlivnějšího myslitele súdánských Muslimských bratří dr. Hassana al-Turábího (De Waal, A., 1997). Tímto se konflikt mezi severním a jižním Súdánem opět rozpoutal.

Druhý pokus o usmíření jihu a severu proběhl opět v Addis Abebě roku 1988, kde se setkaly delegace SPLA/SPLM a vládní strany DUP v čele s Mohammedem Usmánem al-Mirgháním. Dne 16. listopadu obě strany uzavřely dohodu, která vešla do dějin jako Addisabebská súdánská mírová iniciativa (Addis Abeba Sudan Peace Initiative). Iniciativa obsahovala několik stěžejních bodů například: dočasné ukončení nepřátelských akcí, připravení země na uspořádání ústavní konference, zmrazení islámského práva šaría (Madut-Arop, A., 2006). Nejdůležitějším bodem byl ten poslední, neboť velká část muslimské populace spatřovala v islamizaci hlavní směr politiky. NIF však tuto iniciativu jednoznačně odsoudila jako odporující zájmům arabsko-islámského charakteru Súdánu. O rok později došlo ke svržení vlády vojenskou juntou pod vedením generála Omara al-Bašira, který je v čele Súdánu dodnes a za asistence Turábího z NIF (Jok, J. M., 2005).

Občanská válka opět propukla v důsledku Nimajřího nařízení z roku 1983 zavedením práva šaría v celém Súdánu. Protesty proti politice chartúmské vlády se ještě zvýšily, když se severní vláda pokusila o překreslení severojižní hranice ve snaze připojit

některé nově objevené jižní ropné oblasti k severnímu Súdánu. Vrcholem toho všeho byla otázka ropných rafinérií, jejichž výstavba byla navržena v Port Súdánu, namísto toho, aby byly vybudovány v oblastech produkujících ropu, tj. na jihu Súdánu. Jižní Súdán nesouhlasil i s plánem na rozdělení tehdejšího autonomního jihu do tří slabších regionů. Těmito kroky totiž chartúmská vláda jasně porušovala addisabebskou dohodu, která občanskou válku roku 1972 ukončila (Jok, J. M., 2011).

Druhá část občanské války vyvolaná změnou chartúmské politiky a všeobecná podpora Súdánského lidového osvobozenického hnutí, byla považována jihosúdánským obyvatelstvem jako doklad jednoty na jihu země. Někteří obyvatelé jižního Súdánu sice podporovali Chartúm, ale již bylo nezpochybnitelné, že na jihu vše směřuje k nezávislosti. Chartúmská vláda na konci dvacátého století reagovala protipovstaleckou taktikou, která spočívala v tom, že cílené civilisty v městských centrech téměř všechny obvinila z podpory jižanské opozice. Kolektivní tresty se staly normou, což přispělo k tomu, že se stále více a více lidí přidávalo ke vzpouře a zvětšovalo řady opozice (Jok, J. M., 2011).

Ke konci osmdesátých let a po celá devadesátá léta se jih stal svědkem hrůzných válečných zločinů, zahrnující letecké bombardování a pozemní útoky na vesnice a města, nad nimiž měla SPLA kontrolu. Tato taktika vedla k vysídlování a devastování, které nemělo od druhé světové války obdoby. Předpokládá se, že zemřelo na dva a půl milionu lidí a většina jihosúdánského obyvatelstva je stále přesvědčena, že genocidní kampaň byla prováděna i díky lhostejné nečinnosti mezinárodního společenství. Kvůli tomu se zvýšil negativní vztah vůči severu a v historii konfliktu boje o nezávislost dosáhlo jihosúdánské odhodlání vrcholu. Zacházení s vnitřně vysídlenými osobami na severu, mimosoudní popravy vykonávané vojenskou posádkou pod vládní kontrolou v jižních městech a ucelený názor severu, že všechny zemské, politické a periferně-centrální problémy by měly být řešeny pomocí vojenské síly, to vše jihosúdánské obyvatelstvo zocelilo a přimělo zůstat pohromadě, alespoň do doby, kdy bude dosaženo hlavních cílů. Cílem nového Súdánu SPLA/M nebylo odtržení jižní části země, ale snaha o to, aby všechny části Súdánu byly demokratické. Ať už byla vize samostatného Jižního Súdánu svůdná, mezi obyčejnými bojovníky začala blednout. Strašný konflikt však stále pokračoval. Únosy, zmrzačení unesených a letecké bombardování nakonec všechny přesvědčilo o tom, že jižané nemohou dále sdílet národ se severním arabským Súdánem (Jok, J. M., 2011).

V lednu roku 2005 byla podepsána Všeobecná mírová dohoda (CPA), která formálně ukončila válku mezi vládou v Chartúmu a povstaleckým Súdánským lidovým osvobozeneckým hnutím/armádou (SPLM/A), tímto krokem skončil nejdelší africký občanský konflikt. Dne 9. července složil přísahu John Garang jako první viceprezident a předseda SPLM, i přes tuto přísahu však realizace mírové smlouvy značně pokulhávala. Hlavními překážkami byl nedostatek vůle starého režimu přijmout skutečnou zodpovědnost a umožnit jihu podílet se na vládě a volbách a nakonec umožnit jihu referendum o sebeurčení, které bylo stanoveno po šestiletém přechodném období, tedy na rok 2011. Problémem byl také nedostatek kapacit na jihu, které by zřídily a posílily základní struktury vládnutí. Závažnou otázkou bylo i definování hranice mezi dvěma Súdány (Jok, J. M., 2011).

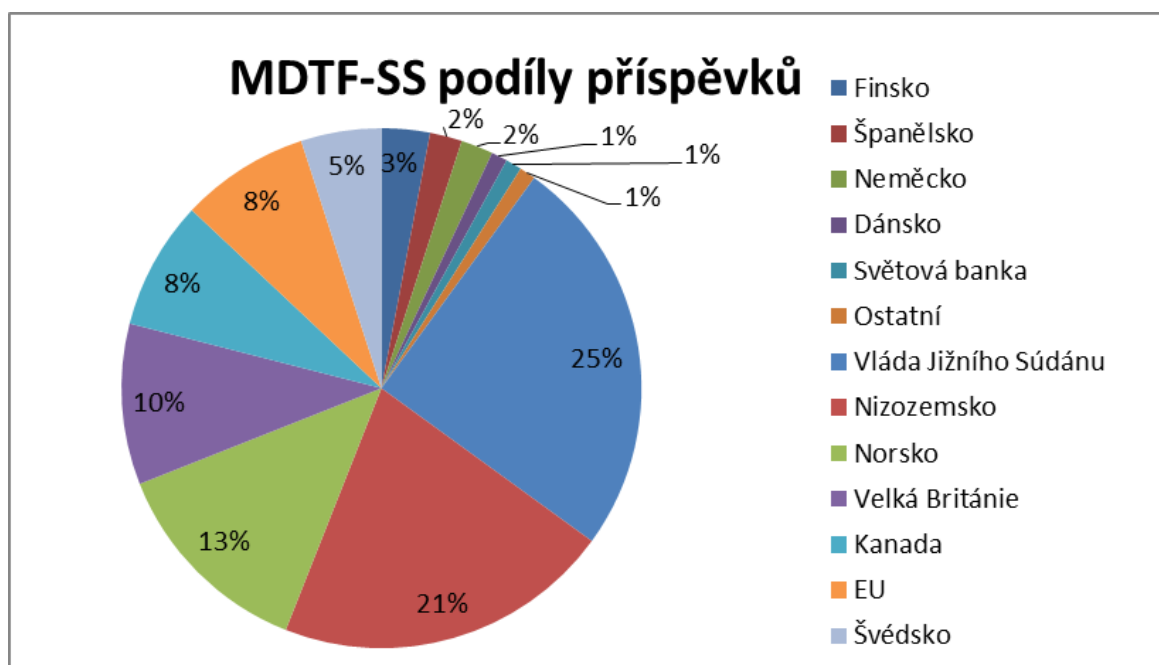
Existovaly dokonce náznaky, že se Národní kongresová strana snaží překazit vyslání milic (South Sudan Defence Forces, SSDF), úplatkářstvím a prostřednictvím taktiky rozděluj a panuj. Aktivně podporovala nepřátelství mezi jižními skupinami, protože doufala, že se boje na jihu Súdánu ukáží jako dostatečně destabilizující, a proto bude referendum odloženo na dobu neurčitou, bez podezření a obviňování chartúmské vlády (Jok, J. M., 2011).

I přes mírovou smlouvu se totiž stále odehrává rozsáhlý konflikt v západosúdánské provincii Dárfúr, ve kterém se angažuje několik povstaleckých hnutí bojujících za autonomii a práva proti vojskům podporovaným Chartúmem. Násilí proti místnímu obyvatelstvu, které je financováno Chartúmem, bývá často označováno za genocidu (Reid, R. J., 2011).

Referendum se však nepodařilo chartúmské vládě odložit. Úspěšným separatistickým počinem vzniklým na základě referenda je nezávislý stát Jižní Súdán. Referendum se uskutečnilo v červenci roku 2011 a pro nezávislost se v něm vyslovilo 98 % všech voličů. Ačkoliv samotné referendum proběhlo poklidně, doba po vyhlášení nezávislosti byla provázena násilnostmi a ozbrojenými konflikty se severním sousedem (Záhořík, J., 2012).

4.3 SOUČASNÝ VÝVOJ A VÝHLEDY DO BUDOUCNA

Dlouhotrvající konflikt a zanedbávání Jižního Súdánu ze strany arabského severu vedlo k tomu, že je Jižní Súdán i přes své bohaté surovinové základny, jedním z nejzaostalejších regionů na světě. Je zde velmi rozšířena chudoba, která je alarmující zvláště ve venkovských oblastech. Chudoba v Jižním Súdánu má mnoho rozměrů, včetně nízké úrovně spotřeby, špatného stavu zdravotnictví a vzdělání. Kvůli dědictví občanské války v Jižním Súdánu je boj proti chudobě o to náročnější. Na snížení chudoby a pomoci Jižnímu Súdánu se podílí řada mezinárodních organizací (Joint donor team Juba, 2011).

Obr. 5 Graf podílu příspěvků na pomoc Jižnímu Súdánu

Zdroj: Multi-donor trust fund Southern Sudan, 2013

Existuje fond na podporu rozvoje Jižního Súdánu MDTF-SS (Multi-donor trust fund Southern Sudan), na němž se podílí Světová banka, Evropská unie a mnoho dalších států, kteří k 31. 12. 2010 poskytly Jižnímu Súdánu finanční pomoc v hodnotě šesti set milionů dolarů. Jedná se o projekty na podporu zemědělství, rozvoje infrastruktury, výstavby policejních stanic, vězení, škol, nemocnic a mnoha dalších potřebných budov. Zásobuje nemocnice léky, očkovacími látkami a dalšími nezbytnými zdravotnickými potřebami. Do nově vybudovaných škol posílá školní vybavení a učebnice. Pro zajímavost,

během let 2008–2009 poskytl grant jihosúdánskému školství jeden milion učebnic a šedesát tisíc kusů školního vybavení pro více než dva a půl tisíce základních škol. Mezi další projekty patří například zásobování venkova vodou, nebo snahy o vytvoření nové súdánské sjednocené měny (Multi-donor trust fond Southern Sudan, 2013).

Již v roce 2011 upozorňoval Jok Madut Jok, že nezávislost Jižního Súdánu s sebou nese otázku, zda historické zkušenosti, které už dlouho spojují starý jih, budou přetrvávat i na jihu novém a umožní mladé zemi stát se jednotnou politickou, kulturní a sociální entitou, zkráceně národem. Doposud účelná jednotka, která udržovala jih a spojovala jako politickou entitu, byla v jistém smyslu negativní jednotou, která byla vedena opozicí na severu. Existují obavy, že absence konfliktu mezi Súdánem a Jižním Súdánem po odtržení obou zemí může oživit staré etnické neshody uvnitř země. V období relativního klidu po uzavření příměří v roce 2005 bylo odhaleno mnoho povstání proti džubské vládě. Tato povstání jsou zakořeněna v soupeření mezi vrcholnými vojenskými důstojníky, kteří mají dojem, že politické moci v Džubě dominuje několik etnických skupin. Právě v Džubě jsou etnické vztahy velmi nestabilní kvůli obvinění Dinků, jihosúdánská největší etnická skupina, že ovládají vládu. Násilné prosazování ze strany Nuerů a Dinků ovládajících armádu a podezření na zabírání půdy lidmi, kteří nejsou domorodými obyvateli města, může vést k zahájení další občanské války, ale tentokrát již ne mezi severním a jižním Súdánem, ale uvnitř Jižního Súdánu samotného.

Obavy o budoucnosti Jižního Súdánu bohužel nebyly plané. Situace se vyhroutil již v červenci 2013, kdy prezident Kiir odvolal Machara z funkce svého zástupce. Od té doby sílilo v Jižním Súdánu napětí. Machar oznámil, že se hodlá ucházet o úřad hlavy státu v prezidentských volbách v roce 2015. Prezident 16. prosince 2013 obvinil Machara z pokusu o státní převrat a v metropoli vyhlásil dvanáctihodinový zákaz nočního vycházení. Tímto krokem byl zahájen ozbrojený konflikt, kdy od poloviny prosince bojují v Jižním Súdánu jednotky prezidenta Salvy Kiira proti oddílům bývalého viceprezidenta Rieka Machara. Jejich původně politický spor přerostl v kmenový konflikt, neboť za prezidentem stojí příslušníci jeho kmene Dinků, zatímco jeho protivníka podporují Nuerové. Postupně pak konflikt nabýval podoby etnické války (aktuálně.cz, 2013).

Obě strany nakonec 23. ledna 2014 v etiopské metropoli Addis Abebě podepsali dohodu o zastavení bojů. Situace se však ani zdaleka neuklidnila. Již druhý den po podepsání příměří vzbouřenci uvedli, že vládní ozbrojené složky napadly jejich pozice.

Vláda ale nařčení odmítla. Sporadické boje potvrzují i nezávislí pozorovatelé (aktuálně.cz, 2014).

K začátku února 2014 si konflikt v Jižním Súdánu vyžádal už tisíce mrtvých a své domovy muselo opustit přes 860 000 lidí. Asi 740 000 jich stále zůstává v zemi, ostatní utekli do sousedních států. V důsledku konfliktu mezi vládními silami a odpůrci prezidenta trvajícího od poloviny prosince trpí podle odhadů OSN v Jižním Súdánu akutním nedostatkem potravin 3,7 milionu lidí (aktuálně.cz, 2014).

5 PŘÍČINY KONFLIKTU

Konflikt v Súdánu není jen etnickým konfliktem mezi arabským severem a černošským jihem, jak by se na první pohled mohlo zdát. Příčin konfliktu je mnoho. Jsou to etnické rozdíly a odvěký arabský pocit nadřazenosti nad černou rasou, kdy byl jih Súdánu v minulosti zdrojem otroků pro arabský svět. Důležitým aspektem je i koloniální nadvláda, kdy evropské mocnosti rozdělily Afriku na pracovním stole bez ohledu na etnickou strukturu obyvatel. Další velmi důležitou příčinou jsou odlišná náboženství severního a jižního Súdánu a snaha súdánských vojenských vlád islamizovat i křesťansko-animistický jih. A jak už to většinou bývá, boj o přírodní zdroje, respektive o vodu a ropu.

5.1 DŮSLEDKY KOLONIÁLNÍHO OBDOBÍ

Konec koloniální éry v Africe sebou přinesl nové problémy a také oživil variace těch starých. Africkým státům po cizí nadvládě zůstalo dědictví v mnoha oblastech života – v politice, ekonomice, v kulturách i sociálních strukturách. Sociální, komerční a politické vztahy, které byly v době koloniální nadvlády potlačeny, nebo existovaly v ilegalitě v době koloniální nadvlády, se nyní vynořovaly. Je jasné, že téměř všechny problémy a výzvy, kterým Afrika čelí i v současné době, mají svůj původ už v předkoloniálním období.

Postkoloniální africké státy nicméně zdědily koloniální zákony a zákoníky, které operovaly s termíny jako „domorodci“, „usedlíci“, „migranti“ aj. Zásahy do předkoloniální povahy vztahů mezi jednotlivci a společnostmi, jejich kodifikace a institucionalizace, vedly v postkoloniální době v souvislosti s ekonomickým úpadkem ke zvýšení rizika konfliktů, které ve svém důsledku ohrožovaly projekty politické liberalizace a nahrávaly spíše extrémním a radikálním silám a jednoduchým řešením (Eyoh, D., 1999).

Ekonomická zaostalost měla také své kořeny už v koloniální éře, a přestože africké vlády neudělaly v této oblasti vždy to nejlepší rozhodnutí, je důležité si uvědomit, že byly omezeny křehkostí a nerovnováhou systémů, které zdědily, byly také ovlivněny nepříznivými komerčními vztahy s vnějším světem, ve kterém jsou polapeny. Z politického pohledu kolonialismus zanechal v Africe systémy založené na militarismu a

násilí, ať už latentním, nebo otevřeném, stejně jako na utlačování a neprůhlednosti (Reid, R. J., 2011). Avšak všeobecně panoval názor, že umožnit jednání o hranicích, tak aby byly přizpůsobeny etnickým skupinám předkoloniální éry, by vedlo k obrovskému krveprolití a zcela jistě k politickému chaosu trvajícím více než jednu generaci. Organizace africké jednoty (OAU) založená v roce 1963 rozhodla, že přestože koloniální dědictví není z tohoto pohledu ideální, Afričané musí žít s tím, co dostali, a že neexistuje žádný jiný model, který by mohl fungovat (Reid, R. J., 2011).

5.2 VOJENSKO-ISLÁMSKÝ KOMPLEX

V posledních letech se řada studií věnuje vzestupu islamismu v arabském světě a jeho zapojení do politiky státu. Jok Madut Jok, ředitel súdánského ústavu, jehož cílem je mírový, spravedlivý a prosperující Jižní Súdán, se domnívá, že islamisté v Súdánu jednali spíše proti islámským zvyklostem. Ve svém nejdůležitějším díle: Sudan. Race, Religion, and Violence, podává analýzu utváření vojensko-islámského komplexu v Súdánu, jehož kořeny sahají až do osmanské nadvlády, kdy byl jižní Súdán územím, kam směřovaly otrokářské karavany (Jok, J. M., 2005).

Charakteristickým rysem súdánské politiky je již od dob vlády Muhammada Alího militarizace politiky a význam armády v každodenním životě. Súdán je etnicky velmi rozmanité území, proto nebylo možné jej spravovat bez dobře organizované, početné a kvalitně vyzbrojené armády, jejichž vedoucí elitu tvořily vždy arabské rodinné kruhy pocházející z Chartúmu a dalších měst severního Súdánu (Johnson, D. H., 2007).

Islamizace politiky v Súdánu je proces, který započal již na konci 19. století v souvislosti s Mahdím, a který byl narušen pouze převrácením plukovníka Džafára al-Nimajrího v roce 1969, jehož sociální orientace působila v protikladu k nábožensky založené politice. Nimajrí proslul jako pragmatický politik, schopný učinit cokoli, aby se udržel u moci. Což lze vidět na tom, že nejprve byli jeho spojenci komunisté, poté sekulární modernisté a jihosúdánští nemuslimové a na závěr jeho vlády v letech 1983–1985 islamisté. Období jeho vlády je výjimkou, kdy neprobíhala islamizace politiky, naopak bylo obdobím, které bylo vyplněno snahou o nalezení shody mezi severem a jihem. Avšak odsunutí islámských elit na severu a jejich opětovná snaha dosáhnout rozhodujícího

významu ve státní správě, vedla k znovunastolení islámsky a proarabsky orientované vlády, podporované vlivnými islámskými kruhy (De Waal, A., 1997).

První éra islamizační a arabizační politiky v Súdánu započala za vlády plukovníka Abbúda na přelomu padesátých a šedesátých let, kdy došlo ke vzniku řady vojenských organizací v jižním Súdánu. Tato vláda však byla kvůli absenci ekonomického programu na revitalizaci súdánského hospodářství svržena. Na její místo nastoupila civilní vláda, která však také nebyla zárukou vyvážené politiky vůči jihu, neboť vliv arabsko-islámských elit zůstal zachován. Došlo pouze k eliminaci vojenské složky ve vládě (Záhořík, J., 2012).

Islamizace pronikala i do armády. V roce 1987 tehdejší premiér Sádík al-Mahdí usiloval o vznik Lidových obranných sil (Popular Defence Force – PDF), ale s tím nesouhlasila Národní armáda. Po převratu Omara al-Bašíra v červnu roku 1989 se plán stal opět realizovatelným. Příkaz vytvořit centra PDF po celé zemi byl provázen tvrdou islámskou diktaturou využívající rétoriky boje proti nevěřícím a zahrnující termíny jako šaháda, fida'a aj. Tábory PDF vznikaly po celé zemi na různých úrovních, od vesnice až po velká města v pěti kategoriích: civilní služba, islámští svatí bojovníci, islámští dobrovolníci, studenti a nezaměstnaní chlapi (Jok, J. M., 2005). Podle Aropa Madut-Aropa byl mezi lety 1990 a 1991 téměř každý občan severního Súdánu vycvičen těmito PDF.

5.3 PŘÍRODNÍ ZDROJE

5.3.1. Kanál v oblasti Jonglei

Súdán je mimořádně důležitá země z hlediska přírodního bohatství, neboť právě jeho územím protéká nejdelší část veletoku Nil. Jižní Súdán má navíc, na rozdíl od Súdánu severního, ještě výhodu častějších dešťů a zároveň je místem, kde se setkávají různé vodní toky zásobující takřka celou východní Afriku. Severní Súdán i Egypt v minulosti usilovali o regulaci jeho toku pomocí různých zavlažovacích zařízení. Roku 1959 došlo k podpisu Dohody o vodách Nilu (Záhořík, J., 2012). Právě snahy Egypta a severního Súdánu využít vody jižní části země ve svůj prospěch, byly příčinou velkých nepokojů na jihu země.

Návrh na vybudování kanálu v oblasti Jonglei byl předmětem jednání mezi Egyptem a Súdánem již v sedmdesátých letech s odůvodněním, že kanál přispěje k plánovanému agronomicko-průmyslovému rozvoji v Egyptě a Súdánu. Kanál Jonglei měl zabránit vypařování se a vsakování obrovského množství vody v jihosúdánských bažinách Sudd. Výstavba kanálu se stala jasnou prioritou Nimajrího vlády. S výstavbou kanálu však nesouhlasila jižní část Súdánu, proto se konaly demonstrace v Džubě i jinde na jihu, které však byly policií vždy potlačeny. Politici z jižního Súdánu, kteří nesouhlasili s výstavbou kanálu a otevřeně proti ní vystupovali, záhy museli ukončit svou polickou kariéru. Vláda úmyslně nerespektovala veřejné mínění v dané oblasti a manipulovala různými sociologickými průzkumy, které byly vyráběny přímo na objednávku. Nimajrího vláda neměla v úmyslu investovat zisky z výstavby kanálu a na ní navazujících projektů zpět do jižního Súdánu, proto se v jižních provinciích formovala početná skupina odpůrců projektu. Po znovuobnovení občanské války se prvními terči SPLA stala právě vodní díla a ropná zařízení jako symboly nerovného postavení obou entit (Záhořík, J., 2012). Stavba kanálu tedy byla, šest let po zahájení, kvůli občanské válce v roce 1984 přerušena, protože s ní jižané příliš nesouhlasili. Důvodem bylo, že by z ní neměli žádný užitek a narušila by jejich přirozené životní prostředí (Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2005).

S výstavbou kanálu a následnými zisky vody však počítá egyptsko-súdánská smlouva z roku 1959, proto se v roce 2008 Súdán a Egypt dohodli na obnovení prací na projektu a dokončení kanálu po 24 letech, avšak po vyhlášení nezávislosti Jižního Súdánu v roce 2011 je velmi nepravděpodobné, aby k dostavbě kanálu došlo, protože by měl pro Jižní Súdán velmi negativní ekonomické a ekologické důsledky (Gurtong, 2006).

5.3.2 Ropa

Ropa byla v Súdánu objevena již v padesátých letech, ale s většími průzkumy se začalo až v letech sedmdesátých. V důsledku stále trvající občanské války došlo k zahájení produkce až v roce 1999. Těžba ropy měla přinést očekávanou ekonomickou i sociální progresy, ačkoliv podobně jako v řadě jiných afrických ropných zemí, i zde činí podíly ropy na exportu 92,6 %, což při kolísavých cenách na světových trzích vyžaduje především diverzifikaci súdánského průmyslu (Záhořík, J., 2010).

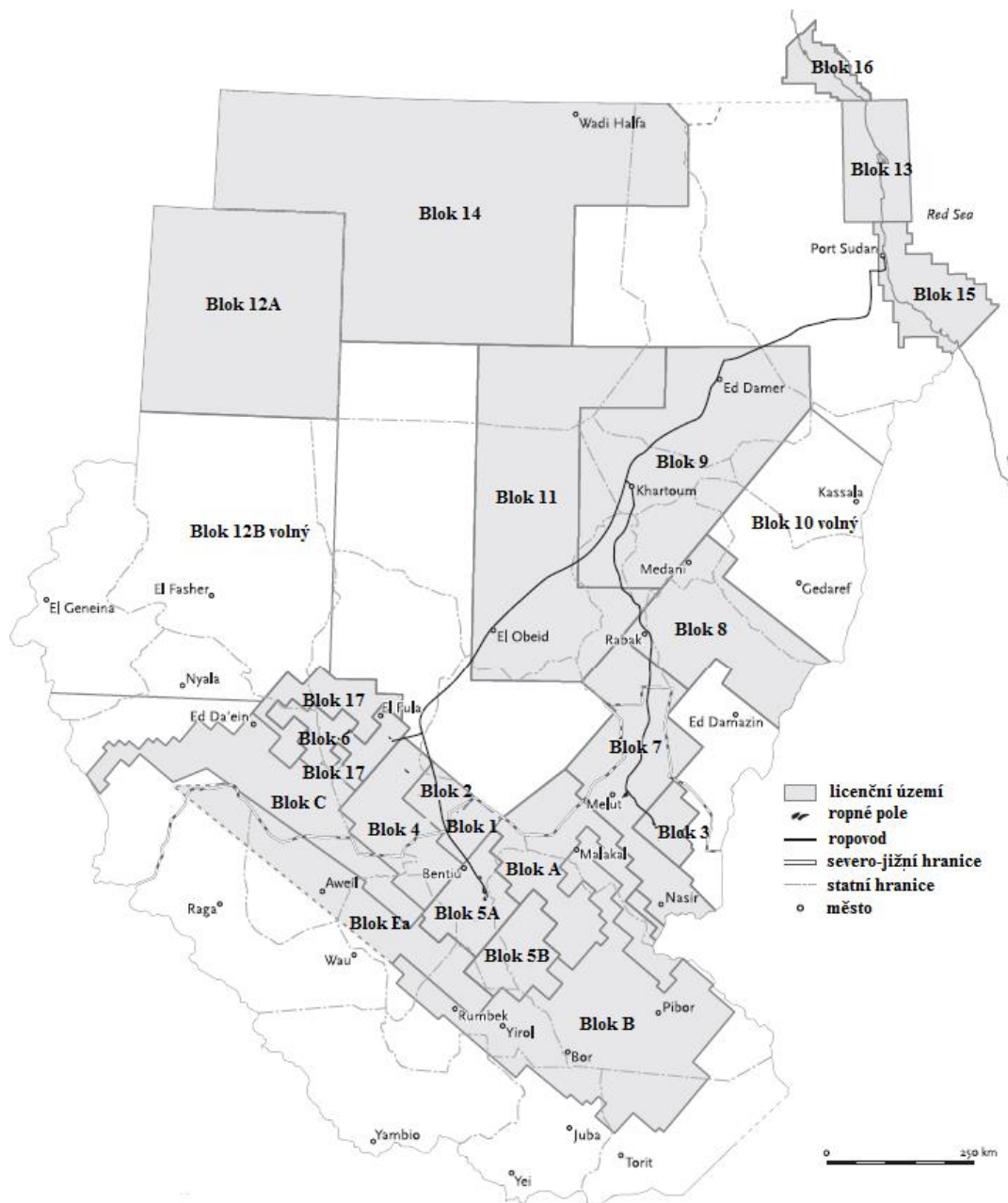
Těžbu ropy v Africe obstarávají ropné společnosti mající významný vliv na utváření nejen místní politiky, ale svým ekonomickým potenciálem i na rozhodování světových ekonomických velmocí. Problémem afrických zemí produkujících ropu zůstává nestabilní politické klima, etnické a sociální nepokoje, korupce a zneužití bohatství z ropy k vnitropolitickým účelům. Terorismus přibyl na seznam negativních jevů po 11. září 2001, kdy se USA zapojily do aktivit mající za cíl zamezit rozvoj islámského fundamentalismu a pohybu podezřelých osob v některých oblastech Afriky. Z ropných zemí představuje právě Súdán největší výzvu mezinárodnímu společenství, neboť i přes ukončení dlouhotrvající války mezi Severem a Jihem, došlo k eskalaci konfliktu v Dárfúru, jehož hranice je velice bohatá na nerostné suroviny (Záhořík, J., 2010).

Nejdominantnější ropné společnosti, které dominují súdánskému ropnému průmyslu, jsou zejména čínská CNPC a malajská Petronas. Celkem však v Súdánu působí společnosti se sídly v šestnácti zemích, mimo jiné ve Francii, Nigérii, Švédsku, Jemenu, Kuvajtu, Saúdské Arábii, Spojených arabských emirátech, Indii nebo Pákistánu. Protože se ropa vyskytuje v severní i v jižní části země, bylo potřeba vybudovat rozsáhlý ropovod, který by spojoval vnitrozemí s přístavem Port Súdán. V Port Súdánu a v Chartúmu byly vybudovány rafinerie na zpracování ropy. V současnosti tak Súdán disponuje hustou sítí ropovodů (viz Tab. 2), což do budoucnosti zvyšuje jeho exportní potenciál (ECOS, 2010).

Tab. 2 Ropovody v Súdánu

Počátek	Destinace	Vzdálenost v km	Cena (USD)
Ropná pole Unity, Heglig, Kaikang	Port Súdán	1600	1,2 mld.
Melut Basin	Port Súdán	1400	1,2 mld.
Ropná pole Tharjath a Mala	Port Súdán	177	.
Ropná pole Fula	Chartúm	740	352 mld.
Chartúmská rafinerie	Port Súdán	805	.

Zdroj: European Coalition on Oil in Sudan, 2010

Blok 1,2,4, GNPOC
 - 40% CNPC
 - 30% Petronas
 - 25% ONGC Videsh
 - 5% Sudapet

Blok 3,7, PDOC
 - 41% CNPC
 - 40% Petronas
 - 8% Sudapet
 - 6% Sinopec
 - 5% Al Thani

Blok 5A, WNPOC-1
 - 68,875 Petronas
 - 24,125 ONGC Videsh
 - 7% Sudapet

Blok 5B, WNPOC-2
 10% awarded to GOSS; composition to be renegotiated
 - 39% Petronas
 - 24,5% Lundin
 - 23,5% ONGC Videsh
 - 13% Sudapet

Blok 6, CNPCIS
 - 95% CNPC
 - 5% Sudapet

Blok 8, WNPOC-3
 - 77% Petronas
 - 15% Sudapet
 - 8% Hi Tech

Blok 9,11, Sudapak I
 - 85% Zafir
 - 15% Sudapet

Blok 10, Free

Blok 12A, Qahtani & Others
 - 33% Qahtani
 - 20% Ansan
 - 20% Sudapet
 - 15% Dindir Petroleum
 - 7% Hi Tech
 - 5% A.A. In.

Blok 12B, Free

Blok 13, CNPC, Pertamina & Sudapet
 - 40% CNPC
 - 15% Pertamina
 - 15% Sudapet
 - 10% Dindir Petroleum
 - 10% Express Petroleum & Gas
 - 10% Africa Energy

Blok 14, Petro SA
 - 80% Petro SA
 - 20% Sudapet

Blok 15, RSPOC
 - 35% Petronas
 - 35% CNPC
 - 15% Sudapet
 - 10% Express Petroleum & Gas
 - 5% Hi Tech

Blok 16, Lundin

Blok 17, Ansan
 - 66% Ansan
 - 34% Sudapet

Blok A, Sudapak II
 - 83% Zafir
 - 17% Sudapet

Blok B, Total
 - 32,5% Total
 - 27,5% Kufpec
 - 10% Sudapet
 - 10% GOSS
 - 20% open

Blok C, APCO
 - 65% Hi Tech
 - 17% Sudapet
 - 10% Khartoum State
 - 8% Hegleig

Blok Ea, Free

Obr. 6 Ropné bloky v Súdánu

Zdroj: European Coalition on Oil in Sudan, 2010 (upraveno)

Současné ropné zásoby jsou odhadovány na 6,4 miliard barelů, což je 32 krát více než v roce 1981. V rámci subsaharské Afriky patří Súdánu třetí místo hned za Nigérií a Angolou. Dodnes je těžba omezena jen na některé z dvaceti tří bloků, do kterých byla země rozčleněna. Plně využívané jsou tak jen některé bloky v centrálním a jižním Súdánu. Důvodem je to, že se ropné společnosti zaměřují na nejlukrativnější oblasti, zatímco bloky s menším potenciálem zůstávají dosud nevyužity (Záhořík, J., 2010).

Velkým problémem a důvodem nespokojenosti obyvatel jižní části země ještě před získáním nezávislosti Jižního Súdánu bylo to, že chartúmská vláda ovládnutím centra súdánského průmyslu, Chartúmu, směřovala ekonomický rozvoj severu, respektive centrálního regionu Súdánu s centrem v Chartúmu a Omdurmánu, zatímco periferní regiony na severu i jihu trpěly nedostatkem základní infrastruktury, školství a zdravotní péče. Vláda tak legitimizovala svoji moc prostřednictvím ovládnutí zisků z ropy. Súdán patří v poslední době k jednomu z nejmedializovanějších příkladů zneužití ropy pro vnitropolitické účely (Záhořík, J., 2010).

Současný súdánský prezident Omar al-Bašír během své vlády zintenzivnil těžbu ropy, která dnes představuje stěžejní součást súdánských příjmů. Ropa v minulosti i v současnosti představuje jeden z hlavních zdrojů napětí a konfliktů v různých částech Súdánu. Ozbrojené konflikty však těžbu ropy zároveň značně omezovaly, což přimělo některé ropné společnosti ke stažení svých exploračních aktivit z území v Súdánu (Záhořík, J., 2010).

Když došlo v padesátých letech k objevení prvních ložisek ropy, nacházela se většinou na území súdánského jihu. Po vypuknutí občanské války se vlády v Chartúmu snažily o redefinici hranic Súdánu tak, aby ropná naleziště spadala pod administrativu severního, arabizovaného Súdánu. Poté, co se Súdán ocitl v mezinárodní izolaci kvůli občanské válce, konfliktu v Dárfúru a obvinění z podpory mezinárodního terorismu, obrátila se vláda prezidenta al-Bašíra na Čínu při úsilí o rozvoj súdánské ekonomiky (Záhořík, J., 2010).

Prvním a nejdůležitějším asijským státem, který v posledních letech spolupracuje s africkými zeměmi, je Čína. Čínský dynamický ekonomický růst si žádal více surovin (železná ruda, měď, mangan, uran, hliník aj.), které měla poskytnout právě Afrika. Čína, ačkoliv je sama producentem ropy, se od roku 1993 stala také dovozcem ropy, především z Blízkého východu. Aby však zabránila jednostranné závislosti na ropě z tohoto regionu,

stejně jako USA, se snažila v posledních letech diverzifikovat svoji „ropnou politiku“. Některé studie varují před expanzí čínských ropných společností do Afriky, neboť tato změna v globální ekonomice, kdy se Čína stává druhým největším spotřebitelem (hned po USA), může vést ke zhoršení politické situace v mnoha nedemokratických zemích Afriky. Přičemž nejvíce ropy vyprodukují čínské ropné společnosti právě v Súdánu a to 81 %. Poté s velkým odstupem následuje Alžírsko s 15 %, Angola s 3 % a Tunisko s 1 %. Celková produkce čínských ropných společností k roku 2006 činila 267 000 barelů/den (Hanson, S., 2012).

Z mezinárodního hlediska hraje důležitou roli v politických a ekonomických souvislostech těžby ropy v Súdánu jednoznačně Čína. Smlouva mezi Súdánem a Čínou byla podepsána roku 1999 a dávala Čínské národní ropné korporaci (CNPC) 40% podíl na těžbě ropy v rámci ropného konsorcia, ve kterém byla zastoupena ještě kanadská ropná společnost Talisman Energy (25 %), malajská Petronas (30 %) a súdánská státní ropná společnost Sudapet (5 %). Vstup Číny na súdánský trh znamenal posílení role súdánského prezidenta navenek, neboť Čína jako stálý člen Rady bezpečnosti s právem veta nemá zájem na zhoršení mezinárodního postavení Súdánu. Ve vztahu vůči Súdánu byla Čína nejprve velmi kontroverzní a kritická a zastávala politiku nevměšování. Avšak v roce 2007 Čína změnila svou politiku blokováním rezoluce Rady bezpečnosti OSN, která povolila nasazení mírových jednotek pro napadené oblasti Dárfúru a následně odmítla i mírný tlak na Chartúm, aby umožnil rozmístění sil OSN (Hanson, S., 2012).

Čínská politika nevměšování v Súdánu se dále zkomplikovala, když Jižní Súdán ze Súdánu v červenci 2011 vystoupil. Před nezávislostí Jižního Súdánu podporovala Čína, zejména prostřednictvím prodeje zbraní, vládu v Chartúmu s úsilím rozdrtit dlouholeté rebelské povstání na jihu Súdánu. Nicméně proto, že většina súdánské ropy se nachází právě v oblastech nově vzniklého Jižního Súdánu, musela Čína přehodnotit svou politiku vůči jihosúdánským rebelům. Od té doby se stala hlavním vyjednavatelem ropného sporu mezi oběma Súdány. Nicméně nová čínská diplomatická role a tradiční spojení s Chartúmem, byly zpochybněny v lednu 2012, když rebelové loajální k Jižnímu Súdánu unesli dvacet devět čínských pracovníků ve státě Jižní Kordofán v Súdánu (Hanson, S., 2012).

Čína však není jedinou asijskou zemí, která směřuje své obchodní aktivity do Afriky. V současné době se obchodní aktivity Indie soustředí mimo „tradiční“ sféru vlivu,

zejména do Súdánu, což lze vnímat jako snahu o konkurenci Číně a Saudské Arábii. Indie je dnes šestým největším exportérem do Súdánu a to po Saudské Arábii, Číně, Spojených arabských emirátech, Německu a Velké Británii. Rozvíjející se súdánský ropný průmysl přitahuje indické firmy, což potvrzuje ONGC Videsh Limited, která dosáhla 25% vlastnictví největší súdánské ropné společnosti Greater Nile Petroleum Operating Company (Záhořík, J., 2010).

Indie spolu s Čínou patří mezi hlavní aktéry, kteří významně pozměňují dosavadní geopolitickou mapu v Africe a narušují tak tradiční hegemonii evropských zemí a USA.

ZÁVĚR

Jak bylo ukázáno, konflikt v Súdánu má mnoho tváří a důvodů, které se v rozdílné intenzitě projevovaly a i nadále v určitých oblastech projevují dodnes. V počáteční fázi nezávislého Súdánu bylo určitě nejdominantnější dědictví kolonialismu a etnické rozdíly, protože i když období kolonialismu zanechalo nejen na vývoji Súdánu, ale i ostatních afrických států, značné stopy, rozpory mezi Araby a černochoy provázejí súdánské dějiny prakticky od jeho podřízení britské, respektive britsko-egyptské koloniální správě v roce 1899, ale kořeny sahají až do starověku v souvislosti s obchodem s otroky. Hlavním důsledkem kolonialismu jsou především rozdílné představy o uspořádání státu a rozdílná identita obou entit. Jistě, kolonialismus je jednou z hlavních příčin většiny afrických občanských válek, ale teprve v kombinaci s dalšími faktory vzniká konflikt. Najdeme i etnicky heterogenní státy, které sice byly v minulosti kolonizovány, ale dokázaly najít cestu, jak spolu rozdílné entity mohou žít v míru a bez konfliktů.

V pozdějších letech šla do popředí náboženská otázka, když se vojenské islámské režimy severního Súdánu snažily islamizovat křesťanský a animistický jih. Nejsilněji se náboženská otázka projevila právě v roce 1983, když Nimajrí stanovil islámský právní řád za jediný zdroj zákonodárství. Právě v této době šel do pozadí cíl jihu odtrhnout se a stát se nezávislým a namísto toho převládly snahy o navrácení uznání křesťanského náboženství a spokojení se alespoň s částečnou autonomií.

Jih Súdánu je bohatší než sever Súdánu na přírodní zdroje. To samo o sobě není důvodem ke konfliktům. Problémem byla politika Chartúmu, který se snažil veškeré zisky z přírodního bohatství jihu nechat pro sebe a investovat pouze do arabského severu. Tato nespravedlnost byla v očích velmi chudého súdánského jihu pocíťována velmi nelibě a s nenávisť, proto není divu, že Jižní Súdán toužil po nezávislosti, aby mohl především příjmy z ropy, které představují největší podíl veškerých jihosúdánských příjmů, využít pro rozvoj svého zaostalého státu.

Na závěr zbývá položit jednu otázku. Bylo to dobré rozhodnutí, že se jih Súdánu odtrhnul od své severní části a založil nový stát Jižní Súdán? Určitě ano. Jižní Súdán však bude potřebovat obrovskou materiální i finanční pomoc zahraničních států a mezinárodních organizací. Události posledních měsíců ukázaly, že získáním nezávislosti se v Jižním Súdánu situace zdaleka nevyřešila a mír v Jižním Súdánu je stále vzdálený. Po několik desetiletí spojoval boj proti utlačovatelské politice severního Súdánu jihosúdánské

kmeny, avšak po vyhlášení nezávislosti toto pojítka zmizelo a Jižní Súdán se ani ne dva roky po získání vytoužené samostatnosti octl ve vnitřní krizi, kdy proti sobě stojí příslušníci dvou největších kmenů. Kvůli těmto bojům o moc v zemi trpí především civilní obyvatelstvo, které bylo nuceno opustit své domovy, několik miliónu lidí je postihnuto hladomorem a žije ve velmi špatných podmínkách v uprchlických táborech. Je otázka, zda Súdán nevyužije krize svého jižního souseda a nepokusí se v zemi opět převzít kontrolu, neboť odtržením jižní části země přišel Súdán o ohromné zásoby ropy a z toho vyplývající zisky. Jižní Súdán potřebuje pomoc zahraničních organizací a států při řešení vnitrostátních bojů a je jisté, že nějaký čas ještě bude závislý na pomoci zvenčí, než sám bude připraven svou nově nabytou nezávislost využít.

SUMMARY

How the bachelor's thesis shows, the conflict in Sudan has many faces and reasons, which are manifested in different intensity and in some areas continue until today. In the initial phase of its independence the most dominant features in Sudan were the inheritance of colonialism and ethnic differences, because even though the period of colonialism has left considerable trace not only on the development of Sudan, but on other African countries as well, differences between Arabs and black people accompany Sudanese history basically since its subordination to Britain, or British - Egyptian colonial administration in 1899, but the roots go back to ancient times, and are connected to the slave trade. The main consequence of colonialism were different ideas about the organization of the state and the identity of two different entities. Of course, colonialism is one of the main causes of most African civil wars, but a conflict arises only in combination with other factors. It is possible to find ethnically heterogeneous states which have been colonized in the past, but managed to find a way for the different entities to live together in peace and without conflicts.

In later years, when the military regimes of the Islamic northern Sudan sought to Islamize the Christian and animistic south, a religious aspect came to the forefront. This matter was the most important in the year of 1983, when Nimajri established Islamic law as the only source of legislation. It was at this time, when the aim of South Sudan to separate from Sudan and become an independent state went into the background and efforts to recover the recognition of the Christian religion and satisfaction with at least partial autonomy prevailed.

South Sudan has more natural resources than north Sudan. This fact itself is not a reason for conflict. The problem was the policy of Khartoum, who tried to keep all the profits from the natural wealth of the south for itself and invest only in the Arab north. This injustice was seen with displeasure by a very poor southern Sudan so it is no wonder that South Sudan longed for independence to use especially oil revenues, which represent the largest proportion of all South Sudanese income, to develop their underdeveloped country.

In conclusion, one question remains. Was it a good decision that South Sudan separated from its northern part and established a new state of South Sudan? Yes, definitely. South Sudan, however, will require enormous material and financial assistance from foreign states and international organizations. The events of recent months have

shown that even though South Sudan gained its independence, the situation is far from solved and peace in Southern Sudan is still far from achieved. For several decades, South Sudan tribes united for the fight against the oppressive politics of northern Sudan, but after obtaining independence this connection disappeared and South Sudan found itself in internal crisis between members of two its largest tribes only less than two years after declaration of independence.

It's the civilians who suffer because of these struggles for power in the country. They were forced to leave their homes; several million people are afflicted by famine and live in very bad conditions in refugee camps. The question is whether Sudan will or will not use this crisis and try to take control over the country again, because after the separation of the southern part of the country, Sudan has lost a huge amount of oil reserves and also the resulting profit. South Sudan needs help from international organizations and other countries with managing internal struggles, and it is certain that for some time now on it will still depend on a help from outside, until it will be ready to use its newly found independence.

POUŽITÁ LITERATURA

- AFRICA, UNESCO Internat. Scientific Committee for the Drafting of a General History of. *General history of Africa VI: Africa in the Nineteenth Century until the 1880s*. Reprinted. London [u.a.]: Heinemann [u.a.], 1989, s. 861. ISBN 9231017128.
- AFRICA, UNESCO Internat. Scientific Committee for the Drafting of a General History of. *General history of Africa VII: Africa under colonial domination 1880–1935*. Reprinted. London [u.a.]: Heinemann [u.a.], 1985, s. 865. ISBN 92-3-101-713-6.
- Agriculture Sectors (in Sudan). Embassy of the Republic of Sudan, Kuala Lumpur, Malaysia. 2008. Retrieved December 5, 2009.
- AKOL, Lam. *Southern Sudan: colonialism, resistance, and autonomy*. Trenton, NJ: The Red Sea Press, c2007, s. 324.
- ARNOLD, Guy. *Historical dictionary of civil wars in Africa*. 2nd ed. Lanham, Md.: Scarecrow Press, 2008, s. 491. ISBN 0810857669.
- BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Vyd. 2. V Šenově u Ostravy: Tilia, 2002, s. 415. ISBN 80-86101-66-5.
- County profile: Sudan. *The Library of Congress* [online]. 2004 [cit. 2013-11-10]. Dostupné z: <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Sudan.pdf>
- CROWDER, Edited by Michall. *The Cambridge history of Africa: volume 8, from c. 1940 to c. 1975*. Repr. Cambridge: Cambridge University Press, 1984, s. 961. ISBN 9780521224093.
- DE WAAL, Alexander. *Famine crimes: politics*. London: African Rights, 1997, s. 238. ISBN 0253211581.
- EYOH, Dickson: *Community, citizenship, and the politics of ethnicity in post-colonial Africa*”, in Ezekiel Kalipeni & Paul Tiyambe Zeleza (eds.), *Sacred spaces and public quarrels: African cultural and economic landscapes*, Trenton NJ & Asmara, Africa World Press, 1999.
- FREDRIKSEN, John C. *Biographical dictionary of modern world leaders: 1900-1991*. New York: Facts on File, c2004, x, 534 p. ISBN 08-160-5366-9.

- HANSON, Stephanie. Expanding China-Africa Oil Ties. *Council on foreign relations* [online]. 2012 [cit. 2013-10-18]. Dostupné z:
<http://www.cfr.org/china/expanding-china-africa-oil-ties/p9557>
- JOHNSON, Douglas H. *The root causes of Sudan's civil wars*. Updated 4th impression. Oxford [Eng.]: James Currey, 2007, s. 234. ISBN 9780852553923.
- JOK, Jok Madut. *Sudan: religion, discord and division*. 1. publ. Oxford: Oneworld, 2005, s. 256. ISBN 9781851683666
- JOK, Madut Jok. Diversity, Unity, and Nation Building in South Sudan. *United States Institute of Peace* [online]. 2011 [cit. 2013-11-02]. Dostupné z:
<http://www.usip.org/publications/diversity-unity-and-nation-building-in-south-sudan>
- Jonglei Canal Project Is A Looming Catastrophe. Gurtong: Bringing South Sudanese together [online]. 2006 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z:
<http://www.gurtong.net/ECM/Editorial/tabid/124/ctl/ArticleView/mid/519/articleId/2718/Jonglei-Canal-Project-is-a-Looming-Catastrophe.aspx>
- LACINA, Karel. *Nejnovější dějiny Afriky*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1987, s. 820.
- MADUT-AROP, Arop. *Sudan's painful road to peace: a full story of the founding and development of SPLM/SPLA*. Charleston, S.C.: BookSurge, 2006, s. 472. ISBN 9781419611537.
- MACHAR TENY-DHURGON, Riek. Outh Sudan: A History of Political Domination - A Case of Self-Determination. *UNIVERSITY OF PENNSYLVANIA - AFRICAN STUDIES CENTER* [online]. 1995 [cit. 2013-11-09]. Dostupné z:
www.africa.upenn.edu/Hornet/sd_machar.html
- Mezinárodní právo a sdílené vodní zdroje. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. 2005 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z:
mzv.cz/file/16732/Zkracena__verze.RM._02._26._05.doc
- Naděje pro statisíce: v Jižním Súdánu utichnou zbraně. Aktuálně.cz [online]. 2014 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z:
<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/afrika/clanek.phtml?id=800166>

- Northern Sudan states numbered. LASUNNCTY. Wikipedia: The free encyclopedia [online]. 2013 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z:
http://en.wikipedia.org/wiki/File:Northern_Sudan_states_numbered.svg
- Projects. *Multi-donor trust fond Southern Sudan* [online]. 2013 [cit. 2013-11-02].
Dostupné z: <http://www.mdtfss.org/projects.shtml>
- REID, Richard J. *Dějiny moderní Afriky od roku 1800 po současnost: od 1800*. 1. vyd.
Praha: Grada, 2011, s. 331. ISBN 978-80-247-3079-0.
- Situace v Jižním Súdánu je vážná: OSN posílí svoji misi. Aktuálně.cz [online]. 2013 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z:
<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/afrika/clanek.phtml?id=798443>
- South Sudan Development Plan 2011-13. *Joint donor team Juba* [online]. 2011 [cit. 2013-11-02]. Dostupné z: <http://www.jdt-juba.org/wp-content/uploads/2012/02/South-Sudan-Development-Plan-2011-13.pdf>
- South Sudan States. DANIELEMEZZALIRA. Wikipedia: The free encyclopedia [online]. 2011 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z:
<http://en.wikipedia.org/wiki/File:SouthSudanStates.svg>
- Sudan and South Sudan. *U.S. Energy Information Administration* [online]. 2013 [cit. 2013-11-10]. Dostupné z: <http://www.eia.gov/countries/country-data.cfm?fips=SU&trk=m>
- Sudan. *CIA World Factbook* [online]. 2013 [cit. 2013-10-25]. Dostupné z:
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/su.html>
- Sudan's oil industry: on the eve of the referendum. *ECOS* [online]. 2010 [cit. 2013-10-18].
Dostupné z:
http://www.ecosonline.org/reports/2010/Sudans_oil_industry_on_the_eve_of_the_referendum.pdf
- The Khartoum-SPLM Agreement: Sudan's Uncertain Peace. *Crisis group* [online]. 2005 [cit. 2013-11-03]. Dostupné z: <http://www.crisisgroup.org/en/regions/africa/horn-of-africa/sudan/096-the-khartoum-splm-agreement-sudans-uncertain-peace.aspx>

V Jižním Súdánu hladoví miliony lidí: OSN shání peníze. Aktuálně.cz [online]. 2014 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z:

<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/afrika/clanek.phtml?id=800748>

VOTRUBEC, Ctibor. *Afrika: zeměpisný přehled kontinentu a jeho oblastně ekonomické problémy*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, s. 593.

ZÁHOŘÍK, Jan. *Ohniska napětí v postkoloniální Africe*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2012, s. 274. ISBN 978-80-246-1961-3.

ZÁHOŘÍK, Jan. *Subsaharská afrika a světové mocnosti v éře globalizace: a světové mocnosti v éře globalizace*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, c2010, s. 179. Edice světová diplomacie. ISBN 978-807-4220-210.